

СРПСКИ НАРОД

ПУТЕМ ЗДРАВОВОГ РАЗУМА

Никада српском народу није требало више здравог разума и смисла за стварност, више присебности и разборитости, да би без штете, без великих потреба и жртава пребрло ове најтеже тренутке.

Данас се догађаји великом брзином развијају, врло је тешко снаћи се у томе вртлогу и заузети правилни став, да би се избегле погрешке, које могу бити фаталне по појединце као и по читав народ.

Злонамерни тумачи догађаја покушавају да у свет унесу пометњу и нервозу да би лакше земљу увукли у хаос, у коме ће они спровести своје планове.

Ови злотвори српског народа покушавају исто тако да унесу малодушност и одсуство дисциплине у националне редове, како би их ослабили и лакше изишли на крај са њима.

Многи мисле да је дошао момент да се активном борбом ради на ослобођењу земље и готови су да праве непромишљене кораке, који могу коштати земљу нових непотребних жртава.

Међутим, у овој судбоносном часу сви треба да имају на уму да је Србија већ са својих 8 милиона дала преко милион најбољих својих глава и да би највећи злочин према српском народу био увући га у ново крвопролиће.

Србија је већ дала довољно жртава, мања је од других земаља, па би овакав експеримент био од кобних последица по њену будућност.

Српски народ нема на одмет више ниједну кап крви, ниједну главу сувишну и зато мора свима силама разума да се труди да избегне ново крвопролиће.

Сви треба да знају да ако до тога дође да се може десити да Србија заувек изгуби биолошку виталност и снагу и да ће само моћи наставити живот у вегетирању, док њени суседи, који су лукавством и вештином изгубили жртве моћи ће бројно јачи и биолошки снажнији да се такмиче.

Више него икада потребно је да Србија продужи да иде путем здравог разума, као што је радила после крвавог експеримента из 1941 године. То је најсигурнији и најбољи пут да Србија поврати своју државну сувереност, место да упада у крваве авантуре и непромишљене поступке, угледајући се на друге или поводећи се за распаљеном маштом.

Српски народ у овим тешким часовима треба да остане непоколебан за концентричне нападе иностраних идеологија, пропаганде и новина и да не обзирнућ се ни лево ни десно, на обекања и блефове продужи да иде путем здравог разума, чисте савести и својих виталних интереса да би повратио своју државу.

Не треба се поводити за оним што стране новине пишу шта ратно говори и шта непријатељи Србије домагтавају, већ треба имати поверење у своје вођство, довољно разборитости

и грађанске дисциплине и безусловно поштовати упутства и наређења од оних који уживају. Данас више но икада треба пуно поверење народа и његових отсутних највиших ауторитета, мислити само српском главом и памету и сачувати нерве и дисциплину.

Зато је потребно обуставити свако самовлашће, кабахиљук, непоштовање војних и политичко-управних старешина.

Треба престати са међусобним оптуживањима, клеветама, претњама и индивидуалним осветама, већ у највећој слози и дисциплини сачекати догађаје.

Ако не будемо сложни и јединствени у овим судбоносним часовима, нас чека врло тешка судбина и потпуно неизвесна будућност. Друге земље могу допустити себи такво стање, али Србија, која је већ дала толики данак у крви, неће моћи надживети ново крвопролиће и не-

стаће је у национално-биолошком понору.

Срби, драга браћо српска, отворите добро очи и добро размислите пре свакога корака, јер од њега може зависити ваш опстанак и бити или не бити српског народа.

ГЕНЕРАЛ НЕДИЋ ПОЛАЖЕ РАЧУН СРПСКОМ НАРОДУ О 3-ГОД. РАДУ

Претседник Српске владе армиски генерал Милан Недић одржао је о трогодишњини 1 септембра преко Београдског радија овај говор српском народу:

„Драга браћо моја и сестре моје,

Бог је добар и он ће нас чувати док не дође дан кад ћемо ми опет у новој Србији имати нашег краља.

Три године је данас како претешке бригае народне бригае, како бреме народних невоља и народног спаса носим. Нисам по сушта, и нећу посустати, благодарени вама, који сте ме чували, разумели и помогли. Пре три године, ви се сећате, у хаосу 1941 потражио сам од вас поверење и помоћ, да бих спасао Мајку Србију и сав српски народ од црвене немани. Ви сте ми то поверење и помоћ дали. Ја сам их, за ове три године, употребљено само на корист нашег народа и наше несрећне отаџбине. А три године, браћо моја и сестре, нарочито три овако тешке године, дуге су и претешке, па је потребно, да вам положим рачун: шта урадох за народ, државу и краља за то време.

Морам прво да подигнем очи небу, и да захвалим Господу Богу што је дао мудрости, снаге и воље српском народу да претурим преко главе мучне и претешке животне борбе у овој ратној и револуционарној хаосу, у овој светској вртлогу где се не зна, ни ко ти је пријатељ а ко непријатељ; где те јучерашњи пријатељи бију и немилосрдно треба, а дојучерашњи непријатељи штите и бране. У тако пометеном добу водити брод српског народа кроз бурну најстрашнију и најцрњу било је опасно, претешко и судбоносно. Тај народни брод могао је сваког часа да се слупа о какве стене, ношен бесним валима тешког времена. Тешко је и мучно било ово искушење. Ви сте ми сведоци Али, није браћо моја, наш народ неправдо изрекао очу своју свету реч „Бог чува Србију“. Тачно је. Ја сам се у то верно у овој мојој великој трогодишњој мушн. Само бих још додао да је и Срби морају чувати, јер су је два пута у кратком времену упооштили, па и Господ Бог може лићи једног да не увек од Српства и Србије.

Кажем вам много смо мучке претопели, многе животе непотребно жртвовали, дуго смо изгубили слободу и државу, 1941

била је фатална за нас. Зар се не сећате наше трагедије? Обезглављени, на беспућу, били смо остављени сами себи. Нигде пријатеља, нигде помоћи, нигде зрачка наде. Драгоцена крв српска лила се нештедице, главе су српске падале на све стране. Сагоревали смо. Скривени комунистички агитатори циничкоше као трава из земље. Штепаше народ и лукавим паролама: „партизана и ослободилаца“ увукоше на род у братоубилачки рат. Почеше да лете главе и у селу и у граду старих српских оцаковића и домаћина. Црвена интернационала тражила је да се збрише српско име, разори српска породица, оскрвати прадедовска српска земља Тражила је да некрст, антикрст и олош завлада српском светом грудом.

Е, ја нисам дао да Мајка Србија, света земља Србинова, пропадне.

Позван од Комесарске управе и највиђенијих грађана примно сам се тешке мисије, да спасем Србију и Српство. Код мене је служба народним идеалима: Богу, Краљу, народу и Српству изнад свега. Ако ту има греха што учиних, примаем га, нека ми суди Бог и народ. А вас, браћо, ево питам: да ли зло или добро учиних?

Кад сам на данашњи дан пре три године образовао Владу на подног спаса, многи нису разумели њен значај.

У тешкој катастрофи која је срушила нашу државу и обезглављени српски народ бацила у највеће опасности, многи су изгубили сваку оријентацију и нису били свесни шта треба чинити да се спасавају Срби, Србија и Српство. Међутим, пред нама су се јасно оцртавала три пута: један је био радити против окупатора, други — радити с окупатором, а трећи — не радити ништа.

Овај трећи пут морао се одбацити из простог разлога, што су комунисти већ почели своју разорну акцију. Не радили ништа значајно је, дакле, сврбу српског народа дати у руке комуниста. Какве би последице наступиле из тога за Србе није тешко разумети. Па ипак тај су пут по неки изабрали, па завршени у митије рупе, а заштићени Владом народног спаса, очекују неко њихово време, остављајући у овим најтежим дани-

ма српски народ његовој свирепој судбини.

Радом против окупатора нити се могла побољшати судбина српског народа, нити иоле утицати на резултат овог великог сукоба између сила. Напротив, тешка и опасна ситуација српског народа се само још више могла погоршати, и сам његов биолошки опстанак довести у питање. Тиме би се једино ишло на руку комунистима и њиховом разорном делу, на највећу несрећу српску. Било је неких који су пошли овим путем, али су се касније, после многих узалудно жртвованих српских глава, морали са њега враћати.

Ради спасавања српског народа био је остао дакле само један једини пут: сарадња с окупатором. Тај пут изабрала је Влада народног спаса и њиме непоколебљиво иде већ пуне три године. Вршећи ову претешку дужност према земљи и народу, влада се није обзирала на критике неразумних ни на увреде и погрде недостојних. Време и догађаји давали су јој све више за право, а број њених критичара све се више смањивао.

Идући неустрашиво својим путем влада је успела да српски народ изведе из беспућа и да га спасе од биолошког истребљивања које му је претило. За спас народа она није презала ни од какве властите жртве и кад је требало иступала је са највећом олучношћу и енергијом.

Србија је морала да живи не само ради себе, но ради целог Српства, које је у смртним мучкама, — у ропцу — окретало искрвављену главу Србији Она је била њихова једина нада и котва спасења.

И шта би?

Наши напори крунисани су успехом. Србија живи и живеће. Свете жртве, пале за ове три године, нису пале узалуд. Србија је не само спасена, већ и дефинитивно постала неодољиви центар окупљања за све Србе. Она се је осособила, да у будућности одигра ону улогу коју је историја предодредила.

Запамтите добро! догод се српски стег с Авале вије, дотле Српство погинуло није!

Србија је постала свето уточиште свима огађеним и упропашћеним Србима из свих српских земаља. Мајка Србија гледа све те страдалнике, под своје

скуте прикупља, спасава и негу је познија поколења, која ће српству много ваљати.

У данима ужаса, рушења, паљења и убијања избија сва градителска снага Србије. Многи и многи народи око нас и даље од нас диве се Србији, од које зрачи њена духовна снага, и блешти отсјај карактера и јунаштва. И Србија, иако окупирана, има свој углед не само код народа Балкана, но и у Европи. Због ових њених врлина и својстава српски народ може бити уверен да се карта Балкана не може и неће правити ни мимо ни противу њега.

Србија је носила заставе у борби против комунизма на Балкану. Отуда је данас велика политичка и војничка вредност српског народа и у европском и у светском погледу. Отуда он претставља сада најбољи бедем отпора комунизму. Ова се чињеница бележи и истиче у целом свету са дивљењем и уважањем. У исто време, она показује свима и свакоме колика је велика витална снага Срба. А што с ова снага и ове врлине могле да дођу до изражаја, има се захвалити Влади Народног спаса која је надчовечанским напорима из паремпарчета створила државу, која је данас, иако под окупатором, количина за рачунање. Влада је могла да учини ово благодарећи вама, драга браћо моја и сестре, јер ме сте следили и помогли.

Драга браћо моја и сестре моје,

Није само ово учинила Влада народног спаса за ове три године. Има много и много корисних реформама, које смо извршили, иако см орадили уједном револуционарном добу, а земља била под окупацијом. Зато сматрам да треба о њима да говорим, јер су постигнути значајни резултати, који ће имати особито повољног утицаја по живот и будућност српског народа.

Узимамо само реформу планске пољопривредне производње. Њојзи хвала не постојада у Србији нико од глади. Чак мала Србија многим и многим притекла је у помоћ и нахранила их. Тек ће се та њена благодотворност осетити у будућности. Могу рећи да је планску привреду народ једнолично поштовати и Бога ми стопостотно извршити. А шта да ре-

ПРЕД ОДЛУКОМ

Ратна збивања заошћила су се до највеће оштрине и враталомне брзине. Стављена је све у покрет: оружје, мудрост, енергија и подвале, пропаганда и политика. Ко сачува до краја нерве, тај ће и победити. Ми, савременици, присуствујемо једној ратној игри, каквој нити је било, нити ће бити сличног примера. Све се из основа мења, ратни пријатељи преко ноћи постају ратни непријатељи и обратно. Интереси су тако изукрштени, да је рат постао конфузан. У таквим збивањима, човеку је тешко се снаћи, народима још теже, зато обазривост треба да је умногостручена.

Извесни народи већ су пали у тој борби, јер су подлегли искушењу. Пример Бадолеве Италије није их ничем pouчио. Кад једна држава улеће у један рат, она бар све долде док тај рат води, има чисту и јасну ситуацију. Она зна свога противника и противу њега мобилише све своје расположиве силе. Али, кад једна ратујућа сила пре времена изгуби осећај сигурности, па покленне и положи оружје у овом времену где се воде тоталитарни ратови, она се излаже страховитим опасностима са свих страна. Она тиме рат није свршила, него је на против увела земљу у једно хаотично стање, где су јој сви непријатељи споља са додатком и једног најстрашнијег, унутарњег, који гура народ у анархију и грађанске ратове.

За ово довољни су примери, који су пред нама у овом светском конфликту. Тако, ни једна држава која је ушла у овај рат на ратно поприште напустила, нити је слободна, нити је смирена.

Напротив, све такве државе, у валиле су своје народе у такву анархију и толико пате, да нико таквом стању не може крај сагледати.

Реч „капитулација“, постала је једна крилатица, коју извесни народи са лакоћом примају. У ранијим ратовима капитулација једне зараћене стране значила је један пораз, један изгубљен рат, али бар и свршен рат са повраћајем у редовно, мирнодопско стање.

Данас, од тога свега, нема ништа. Зараћена страна капитулира, али народ се тек тада излаже ужасним последицама једног општег поремећаја, јер рат је гигантских размера те и даље траје.

Мали народи, који у већини никад нису водили неку своју самосталну политику, увек су били пијони у међународној шаховској игри великих сила. Отуда, они и нису могли бити постојани у својим одлукама. Доба витештва и народне части изгледа за многе од њих, да је одавно минуло.

Оно што се догодило и догађа у овом рату заиста је срамота XX века. Изневерити пријатеља, у најтежим часовима забрсти му нож у лећа, преварити га или продати, одустајањем од даље борбе изложити савезника смртној опасности, заиста је једно подло дело, које је постало као нека зараза у овоме рату.

Из оваких примера зар се не осећа шта свршетак овог рата има да нам донесе? Нема трећег избора. Или ће се народи врати-

ти старим светим традицијама међусобног поштовања, части и витештва, или ће народи запасти у највише страсти и клати се међусобно до истребљења.

Не треба нарочито ни истаћи, да носиоци овог неморала данас су комунисти сакупљени са свих страна земаљске кугле, који спроводе светску револуцију. На оној здравијој и бољој страни, која се супроставља таквом олошу, налазе се већина капиталистичких држава, чији је егоизам већ толико велики, да је постао слеп за све остало, што се око њега одиграва. Благодарени само том тупом, материјалном и нељудском осећању већине културних народа, могао је да се из њега излучи комунизам у тако широком размерама, да данас прети уништењем целом човечанству.

Из таквих околности створио се и један сасвим неприродан однос између капитализма и комунизма, јер су се нашли на једној линији у овом рату и удруженим силама леме досадање темеље културног друштва. Претставници и вође ова два антипода верују, да ће на крају крајева један другом подвалити и доћи до неке превласти. У ствари, једни и други терајући у крајност, бацају човечанство у дуготрајне несреће, варварство и уништење. То је слика данашњег рата у коме бледе напори паметних и културних народа, да овај смртносни точак човечанства зауставе на ивици провалије.

Рат је превaziшао све људске могућности стрпљења и добре воље и данас се тражи силом оружја крајња одлука. Вара се сваки онај, ко мисли да у заједничкој победи капитала и комунизма долази и крај рата.

Ако би и пала каква одлука у овом рату, како сада стоје зара-

ћене стране једна према другој, то не би значило крај рата, него једно пролазно, кратко стање из кога би се изродио нови, још страшнији рат за одлуку победе капитализма или комунизма. У сваком случају, то би значило и крај европских народа, старог уређења и културног подизања, јер би се европско тло недужних народа претворило у крваво поприште једне и друге јереси.

Овде се види сва трагедија културних народа, јер су жртве две крајности, две опречности, као што се види и кобна грешка империјалистичких незајажљивих капиталистичких земаља, које су направиле фаталну грешку да се макар и за кратко време упрегну у комунистички јарам.

Уместо, да су скратили своје прохтеве и сложили се са умереном струјом европских народа противу комунизма, они су потхранили гују у својим недрима, која ће их гадно ујести и вероватно натерати, да поделе судбину оних, које су заједничким снагама, све досада уништавали.

Српски народ, далеко изостао иза ових великих партнера, биће принуђен да поднесе још велике жртве за туч рачун. Али, ако се на време прибегне, осветити и приклучити у једну снажну националну заједницу, успеће ипак да висици тих жртава смањи, а себи осигура будућност у свом животном простору. Од његове брзе консолидације и храброг држања зависиће и његова судбина.

У сваком случају, мудрошћу вођен, мора се потрудити да избегне свако мешање у ове велике обрачунае. Ако му то пође за руком, онда са извесним спокојством може мирно очекивати и крајњу одлуку.

Б. Ђ. Н.

СТАЊЕ НА РАТИШТИМА

од дивиз. генерала Дитмара

Берлин, 6 септембра

Познати претставник великонемачког радија дивизијски генерал Дитмар изјавио је данас поводом војне ситуације следеће:

Са нарочито тешком забринутостићу уарди смо поглед ка Западу. Британци а нарочито Американци су овде употребили надмоћност која им стоји на расположењу у погледу броја одреда и борбених средстава на такав начин, који се потпуно може упоредити са нашим продором на линији. Мажино и нападом ка ушћу Сене године 1940. Том приликом треба имати пред очима да смо ми извојевали победе против једног противника чија целокупна јачина није била много мања од наше. Оперативни успеси које сада постиже наш западни противник нису отети непријатељу који има приближно исту борбену снагу.

Само са огорчењем можемо ми слити на то шта би се десило када би се сада Енглези и Американци могли супротставити у односу снага који би само ма приближно одговарао ономе из 1940. То нису неплодна размислиња. Она нас напротив pouчавају да је поново као и на Истоку недовољност средстава та која нам данас ускраћује успех, који би нам раније једва могао бити оспорен под уравнотеженим приликама.

Ова констатација не представља излив неке војне препотенције те с тога бежимо у прошлост да не би пред садашњином морали спустити заставу. Напротив ми признајемо да су пожртвовани успеси нарочито Американца приликом спровођења њиховог похода на Француску били на потпуној висини.

Али ми сада ипак знамо како је дошло до тога да су Енглези и Американци сада продрли све до у простор Мена, Арагона и на западну ивицу Ардена и да су себи прокрчили пут кроз Пикардију и Артуа ка северу у правцу обале Канаала. Оно што им се досада могло супротставити били су већином бројно слаби одреди који су били подеље-

ни на широким фронтима те с тога нису били способни за сталне акције, чиии танки преградни положаји који ниуком случају не представљају борбене фронтове.

У убицајеном смислу речи нису могли да спрече надирање противничких тенковских снага нити да их присиле на други правец, нити да их задрже за дуже времена. Њихов задатак је био искључиво тај, да се привремено задрже. Под садашњим околностима нису могли овај задатак баље испунити него што су га испунили.

Ми се сада налазимо пред новим потребама. Ми смо годинама из огромних области на Истоку и Западу извлачили корист у смислу стварања великих резерви на многобројним пољима ратне привреде и присилили смо противника да га поново заузима уз веома велике губитке. То су у целокупном билансу овога рата још увек веома позитивни фактори иако ни жртве које смо само приликом освајања као и у борби за добијено морали примети нису веома мале. Ми се сада беримо на знатно редуцираном простору.

Било би погрешно приказати да смо желели или хтели овај развој. Али и то је сигурно да се све више опажа јаче изједначавање снаге и пространства. То се показало увек као предност између броја и борбене вредности расположивих одреда с једне стране и пространства фронта ва које је потребно одбранити за онога, кога одређене околности приморавају на одбранбену борбу. Као последица дефинитивног искоришћавања које је било циљ свих наших напора у последње време, немачка народна снага брани се на скраћеним и припремљеним линијама.

Стога је потпуно вероватно да ће се стратеска равнотежа која је сада изгубљена на западу успоставити на исти начин, као што се на изненађење свих малодушних особа, али и наших непријатеља, догодило на источном фронту. Нико не може предвидети да ће до поновне стабилизације западног фронта бити потребни још невероватни напори и необична издржљивост.

При томе не треба да нас муче прекорна питања зашто се већ раније могло, догодити оно што се сада дешава. Слична питања оптерећују, а не воде нас до циља. Сви ми носимо један део одговорности за оно што је дошло, пошто је искувише дубоко у немачком бићу укорењена наклоност за темељитости у споредним питањима и за процењивање сопственог делокруга рада. Треба узети и то у обзир да су обезбеђење, управа и коришћење пространих области које су некада биле освојене захтевале и ван војног поља многобројне снаге, које на тај начин нису суделовале у непосредном циљу борбе. За те сврхе била је потребна много јача организација.

Ови задаци отпали су сада као и многи други, те ће и то знатно допринети ослабењу непосредне и личне одбране на потребну широку основу.

КАПИТУЛАЦИЈА ФИНСКЕ

Финска влада, под притиском коалираца, донела је одлуку од судбоносног, у ствари самоубилачког значаја за фински народ. После многогодишње јуначке борбе против несравњено надмоћнијег непријатеља, борбе која је била обележена многим страницама невероватног самопожртвовања и херојства, борбе којој се цео свет дивни, којој је сама америчка и енглеска јавност певала читаве славоспеве, данас је тај исти мали, храбри и јуначки народ, под притиском те исте јавности, под притиском закулиских сплетака и под притиском паклених политичких планова морао да подлегне и да на жртвеник оних који су га једном ковали у звезде жртвује оно што је свакоме народу најдрагоценије: своју слободу.

Финска је морала да се одрекне своје сопствене воље коју је фински народ тако одлучно показао током историје у свакој прилици и небројено пута, а то је била воља националног одржања и борбе до пуног самопожртвовања са вековним непријатељем.

Данас је фински народ довео своју егзистенцију у највећу опасност. То је јасно, а несумњиво је изражено и у самој изјави-

финског председника владе, који није крио да садашњи пут Финске има у себи многе недогледне опасности, пошто совјетски услови још нису познати.

Да би ипак некако поднео пре горку пилулу своје народу, претседник финске владе покушао је да истакне како Совјетска Унија не инсистира више на безусловној капитулацији. Но, целокупна реакција Совјетске Уније оа финске кораке искувише јасно показује како је то само једна илузија којом би требало тренутно успавати свест финског народа, да би затим уследила претешка стварност безусловног потчињавања Москви.

Довољно је осврнути се на суд бицу Балтичких држава и Польске, да би се добила јасна слика совјетске игре са Финском.

А енглеска политика, пошто је довела Финску до овог очајничког корака, данас опет, по свом обичају, заузима сасвим друкчији став и повлачи се пред догађајима. Уобичајеним цинизмом према судбини свих малих народа Рајтеров дипломатски дописник изјављује да се Финска помирила са судбином, али међутим без икаквог знака кајања.

Финци ће морати да капитулирају без поговора и да приме у-

словце које им диктира Москва. Свако друго тумачење је „игра речи“, којом финском народу треба да буде заслађена горка пилула.

Ако Финци сада верују, вели лист, да се могу одрећи немачке помоћи, онда ће ускоро добити нов доказ за старо искуство да се борба против болшевиизма не може избећи, а да се не стави на коцку национална егзистенција једног народа. Истичући притисак који су Енглеска и Америка вршиле на Финску поново се потврђује потпуна равнодушност западних сила према малим народима.

Лист МОРГЕНПОСТ вели, да је Немачка заузимала према Финској увек потпуно јасан став, док је Енглеска издала не само Европу, него и Финску. А лист ФРИТ ФОЛК пише: „Болшевиизам данас предаје рачун, а Енглеска мора свуда да га плаћа, како у Италији и Француској, тако и на Балкану, а сада и у Финској.“ Лист истиче такође другарски став који је Немачка увек имала према Финској и на крају примећује да се и Норвешка мора чувати, да једног дана не би послужила за поткусуривање енглеских рачуна.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.
ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

Уредништво и Администрација Престолонаследников трг Бр. 43у партер (Теразије).
ШТАМПАРИЈА „ЛУЧА“, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.
Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко „Пресе“ а. д. Влајковићева 8.

„БОЖЕ ПРАВДЕ...“

Поводом Краљевог рођендана, 6 септембра, српски народ је из највећих дубина своје душе и срца управо топле и свесрдне молитве Господу Богу да излије свој благослов на његовог владара и да му подари дуг живот и срећу за спас и добро српског народа.

То је био један јединствен тренутак у животу српског народа, када је он све своје наде, своје жеље и своје стрепње везао за свога младога Краља, изданика велике династије Карађорђевића, под чијим окриљем он је постигао највеће успоне и највећу славу.

Зато и данас у овим најтежим часовима своје историје српски народ са поуздањем и вером гледа у славу звезду династије Карађорђевића, очекујући да је још једном спасе од пропасти и обезбеди његов историски континуитет.

Зато покличи: »Живео Краљ«, који су се разлегали 6 септембра широм Србије од Београда па до најмањих засеока, широм српских брвова и планина, молитве коју је народ управљао Богу биле су највернији израз оданости српског народа монархистичкој идеји, династији и Краљу, који у овим часовима нису само симболи је-

динства народа, већ су и оличење саме воље за животом једнога народа који хоће вечно да живи и да траје.

Из своје прошлости и свога искуства српски народ инстинктивно тражи заштиту од монархије, од свога Краља, јер зна да они садрже у себи снагу и моћ да га спасу од опасности и обезбеде живот.

Ретко када у историји једнога народа очигледније и опипљивије интереси монархије и народа били су истоветни. Ретко када та веза, у редовним приликама готово невидљива, била је видна и осећала се њена снага и њен значај за живот народа. Ништа није сметало што су стране велике силе покушале да унесу пометњу у тај однос између монарха и његовог народа. Народ добро зна и осећа шта мисли и жели његов владар, његов млади Краљ, потомак славних владара, који су водили српски народ правим путем његове снаге и величине и који никад нису погрешили у вршењу своје краљевске дужности и у чувању свога народа.

Народ зна да оно што говори млади Краљ у Лондону није израз његове воље и његове мисли, већ да он то чини као заточеник једног човека и да ће скоро доћи

дан када ће моћи слободно да каже своју мисао. Он зна да су монархија и Краљ његова најбоља одбрана и заштита од безбожнот и антinationалног комунизма, који хоће да прогута Србију и српски народ и да учини крај његовој великој историји.

Зато он са још већом вером и поуздањем окупља се тога дана око свога Краља, око монархистичке идеје, чекајући од њих избављење и спас. Кљечечи, као и његове вође, цео један народ управљао је своје молитве небу,

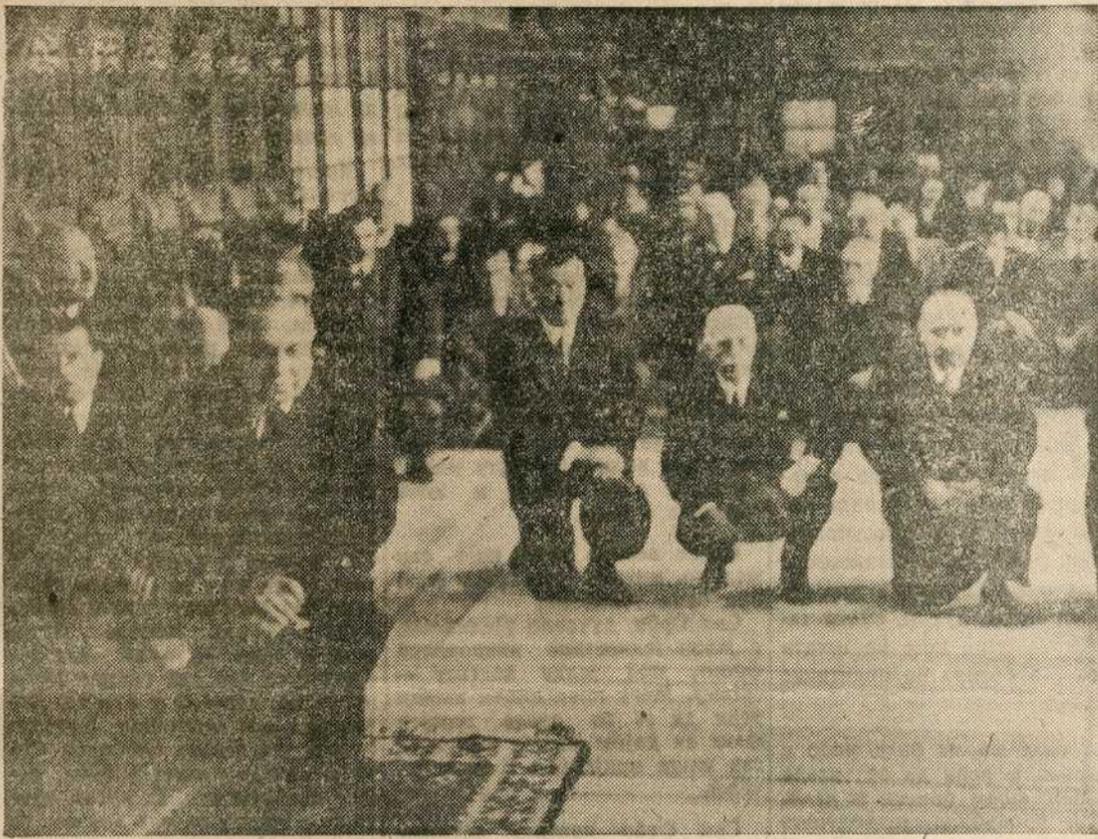
које су биле трагичан вапај да се у миру прославља његово име, Господ смиљује на један мали народ и да му допусти да и даље слави крсну славу, носи своје часно име и натапа знојем своју њиву.

Те своје скромне жеље, своје тежње кроз векове српски народ везује више неог икада за свога Краља у коме гледа свој спас, залог боље будућности у слози и јединству целога српског народа.

То је традиционална улога монархије у животу српског народа, која и овога пута даје српском народу изванредну снагу да се супротстави болшевичкој опасности ма са које стране долазила.

Српски народ саосећа и пати заједно са својим младим Краљем, својом узданицом и својом надом, очекујући да ће скоро сви заједно у својој држави моћи слободно да раде.

М. М.

Претседник владе генерал Милан Ђ. Недић клечи за време молитве: »за Краљеве здравље и целог Краљевог Дома«

БЕОГРАЂАНИ

Патња, бол, сузе, али изнад свега нада на нове боље дане, било је оно што нас је кроз минуле ратне године пратило. За све то време у најбољој братској вери следовали сте ми, као ономе који је био позван, да пред Вама ова искушења поднесе, да би за све Вас лакша била. Од трагичних дана априла 1941 године до данас, ми смо заједно верујући један другоме, прошли са најмање могуће жртава кроз буру и пакао ратних догађаја, само због тога, што сте увек следовали позивима, које сам Вам упућивао ради добра и среће свију Вас, ради будућности нашега лепог Београда.

БЕОГРАЂАНИ,

Ви сте сачували сву лепоту онога што Србина великим чини. Данас је пред Вама највећа и најтежа дужност, да својим држањем до краја сачувате себе, своје миље и драге и наш Београд за будућност која ће бити светла и велика.

ДРАГИ МОЈИ СУГРАЂАНИ,

Ваша полиција и Ваша Општина пружили су Вам у најтежим данима бола, све, да би Вам живот, мир, ред, личну и имовну безбедност загарантовали. Верујте да ће сви органи тих Ваших власти, ту дужност до краја извршити све до дана који понос и срећу значи. Ви морате својим држањем витешким, достојанственим, а изнад свега мудрим, да им тај задатак олакшате. То је заповест и захтев будућности.

МИР, РЕД И ПОСЛУШНОСТ НЕКА БУДЕ ИМПЕРАТИВ ДАНАШЊИЦЕ И ДЕВИЗА СУТРАШЊИЦЕ.

Ја знам да ће тако бити, јер верујем београђанима да ће ме разумети као што су ме увек до сада разумели. Себе лично сам свесно жртвовао, да Београд и београђани преживе тешке дане и да доживе нови народни и национални успон. Остајем до краја за све Вас као гарант пред окупаторским властима да ће београђани испуни ту реч, коју сам испред њих дао.

БЕОГРАЂАНИ,

Ради Вас, ради Ваше деце и будућности послушајте и следите савет:

У ВЕРИ СВЕТОСАВСКОЈ СА НАДОМ У БОГА, КРАЉА

РЕД, МИР И ПОРЕДАК. ЈЕР ТО ЈЕ ЈЕДИНА ЗАЛОГА НАШЕГ БУДУЋЕГ СЛОБОДНОГ НАЦИОНАЛНОГ ЖИВОТА.

Нека живи Београд и београђани.

На дан 6 септембра 1944 год. у Београду.

Претседник општине и
Управник града Београда,
ДРАГ. Љ. ЈОВАНОВИЋ, с. р.

Бомбе - честитке

У ПАМЕТ СЕ!

Краљев рођендан био је увек за све Србе један од најсвечанијих и најрадоснијих празника. Београд је увек том дану давао највиднијег израза спонтанним учешћем на благодарјењима, скуповима и свима манифестацијама улубоку приврженост и свесрдну љубав према Краљу, Династији и Отабини.

У данашњим ратним приликама Београд није могао да да тако видног израза своје одушевљењу, али, у скромним границама, сви су настали да тај дан дочекају што свечаније. Радње нису радиле, а улицама кретао се велики број Београђана, док је исто тако велики број присуствовао богослужењима.

Није нико могао веровати да ће и овај симболични српски празник бити заливен српском крвљу, присутном од његових „савезника“. Сирене су засвирале за узбуну, као и обично.

Али, сви су веровали да ће авиони ваљда само проћи поред Београда. Међутим, десило се баш оно чему се нико није надао, исто као и на први српски велики празник, на Ускрс 16 априла.

Српски народ никада није био у већој опасности него данас. Више него икада њему прети уништење, како споља, тако и изнутра. Споља су навалили Насрби да га и иначе ојађеног докурсуре, а изнутра стара српска неслога гура га у грађански и братоубилачки рат.

Наместо да у миру и реду дочека слободу, српски народ изгледа, почиње да губи присуство духа и стрпљење. Неодговорни и неуравнотежени људи праве испале који могу српски народ прескупо стати. Већ хиљаде невиних људи, жена и деце треба својим животима да плате ове авантуре.

И што је најгоре, ове испале чине чак и поједини националисти, који, ма коме забору припадали, никада не смеју давати повода за неред и хаос. Јер то може користити само њиховим противницима, који хоће у мутноме да лове.

Већ више времена огромна већина српског народа дала је јасних доказа да је национална. Срби данас, и мило и велико, и мушко и женско, и грађанин и сељак, желе

свога Краља и своју националну слободну државу. А то баш противници Српства не желе. Ако на то баш и моралну пристати они хоће да српски народ слободу и Краља дочека понова десеткован и измрцварен, само „са лудом жењом од седам година“.

Каква би улога српског народа била у слободној држави није тешко погодити. Наместо водећег народа, он би био гурнут у други, трећи, па и десети ред. А то се баш и хоће. То хоће они који се боје његове виталности, његовог смисла за државу и жртава које је он за њу поднео.

Зато се сви Срби националисти имају узети у памет. Морају добро одмеравати сваки свој корак. Данас није време ни за каква међусобна оптуживања и лична разрачунавања. Рачуни ће се морати полагати, али њих ће морати полагати и они који данас српски народ, из романтизма или непромишљености, гурају у опасну авантуру, која га може скупо и прескупо стати.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

(Наставак на 4-ој страни)

„ВОДИЛИ СМО СТРОГО НАЦИОНАЛНУ ПОЛИТИКУ“

(Наставак са 1-ве стране)

чем о национализацији просвете и увођењу нових метода рада у школама свих степена; васпитању наше омладине, јер је она сва нада и будућност нашега народа. Неће она више отићи у табор непријатеља Српства и којекаких интернационала. Ми смо је почели учити да ради и отворили јој очи да је у раду живо ти срећа, а не у бадавацилуку. Нерад је извор свих зала. Наша Национална служба је наша дика и понос и има трајну вредност. Уверен сам да ће послужити корисно, за даљи напредак и у нашој слободној држави.

Нарочиту бригу посветили смо социјалном старању, радничком питању, породици: мајци и деци. Ово ће остати трајан спомен наших надчовечанских напора у овом претешком и бурном револуционарном времену, кад су многи и многи изгубили главе, побегли које куда, а неки се завукли у рупе, и пустили народ низ воду. Јер у овим судбоносним мјанима није се смело себилично мислити само на себе, већ се морало мислити на свој народ, за њега жртвовати, њега спасавати, за њега умрети.

Исто тако постигнута је стабилизација наше унутрашње управе. Извршена је административна реформа у погледу растерећења централне управе и давање више могућности рада локалним властима и самоуправама. Ова реформа, у сагласности са потребама појединих крајева и са народним духом, значи такође једно дело које ће остати трајно без обзира на политичке промене.

Али овде морам бити мало и нескроман и рећи да се влада Народног спаса поноси и дичи, што је пробудила једнодушно интересовање о вредности и значају нашег села у националном животу у прошлости и садашњости. Данас је свакоме јасно да је наш сеоски домаћин темељ нашег националног и државног живота, извор наше физичке и моралне снаге и основа на којој ћемо изградити нову државу, нову отаџбину рада, реда, поштења и правде. Данас је јасно свакоме брату Србину и сестри Српкињи, да морамо поћи од села, њега препородити, обновити и подићи, јер ће само тако Нова Србија и Српство бити срећна и напредна земља. Да би ово било, ја сам увек ударао гласом, а сад оставањем као аманет, да препород села и обнову Нове Србије изврши наш народ путем задругарства, коме смо данас ударили гранит темељ новом Уредбом о српском задругарству. Зато велим, нека је срећно и благословено. Ми нисмо знали какву силу и моћ имамо у нашем задружном животу, који је нас одржао, очувао и подигао у петстолетној борби с османлишким најездом, кад смо бранили Европу са истока.

Задругарство, као база нашег будућег националног и државног живота, прихваћено је од свију данас и сви се слажемо да сутра путем њега морамо обезбедити сељаштву он оместо у држави и у нашем националном животу, по његовом економском значају у привреди и према његовом бројном стању. Лично ја мислим, да је самим тим учињено највише у погледу припрема терена за једно здравије и правичније друштво, где ће најзначајнији његов члан, сељак имати заслужено место. Досад смо у том погледу били без одређене линије, остављајући по страни најбројнији и највреднији нације, нашег вредног и

бретог сељака и наше учмало село.

И када вам данас подносим рачун да видите шта смо за ове три године урадили, могу вам рећи да смо пре свега водили само једну политику строго националну, где су могли сви добри Срби да сарађују. Ми смо имали само једно гласло, само једну водећу мисао: „Српство нада све и изнад свега!“ Ту народну политику и данас спроводимо и ићи ћемо с њом до краја, докле не видимо цео српски народ уједињен у једној мисли и једној акцији свих Срба. Ни једна корисна српска снага не сме да остане по страни. Зато смо ми увек мирили Србе, звали на окуп у један јединствен само српски фронт ради спаса српског рода и српске земље. Ову слогу и сам народ тражи и поручује са свих страна. Биће онако како хоће народ. Његов здрав смисао види у тој слози једини спас. А глас народа је врховна заповест за све његове добре синове

Ми Срби узвикујемо сложено и из једног гласа: ми желимо обновљену самосталну српску државу, добру Мајку свих уједињених Срба са нашим Краљем Петром на челу. То је наш свети национални програм, то је наша једина национална политика. Тај национални програм мора се уздићи изнад свега. Он нас мора водити на путу нашег коначног оздрављења и нове величине Србије.

Овако велико дело, које сви желимо, можемо остварити само под овим условима:

Сви Срби, духовно уједињени, у један јединствен национални фронт, под једну заставу — српску. Могу пред лицем вашим рећи да је то данас свршен факт са којим морају рачунати сви наши пријатељи и непријатељи.

Сви Срби противу највећег нашег дин-душманина комунизма и спреге Шубашић—Јосип Броз и оних што се иза њих крију.

И у овоме могу вам рећи да је српски народ једнодушан, јер је свестан превелике опасности, јер је убеђен да је то за Српство императив данашњице.

Сви Срби морају се старати да у своје српскоме простору што пре завлада ред, мир и рзд Сваки дан проведен у миру ојачава српски народ, чува му снагу за одлучан тренутак, кад ће и он проговорити, кад се мора чути и његова реч.

Сви Срби морају бити свесни да ће бити онда јаки, кад све своје синове, који су оружана српска снага, сматрају браћом својом, браниоцима српског имена, вере, огњишта, Краља и Српства, кад је сматрају Српском војском. Само тако јединствени могу спокојно, ведро и сигурно гледати у дане који долазе, јер уједињен, снажан и збратимљен Српски народ нема се чега бојати.

Сви Срби морају бити дисциплиновани и по сваку цену одржати ред. У језгру Српства у Србији не сме бити хаоса. Зато сви ти безумници, који носе српско име, а проузрокују неред, пљачкају, па макар се звали и националицима, помажу само на тај начин комунисте и отварају широко поље за братоубилачки рат, сада и у будућности. Мора се као у вјешој задрузи и у држави један врховни домаћин слушати, ако се жели добро своје народу и ојаћеној Мајци Србији.

Све ово вам говорим, саветујем и тражим у име отаџбине, јер долазе одлучни а можда и

и још тежи дани. Ово вам кажем не као тига злослутница, и окао човек који гледа и мало даље. Ето, због тога морају се сви ови напред набројани услови тачно извршити и цео српски народ бити сложен, дисциплинован и војнички јак. Морамо имати стално на уму: српска се судбина решава за увек, куца последња четврт до дванајест, долази наше време, за које сам вам говорио увек да га стрпљиво дочекате, јер ће оно решити српски проблем и српско питање.

А после испуњеног националног програма биће Србија уређена вољом народа, како он хоће, јер тако и мора бити. А народ хоће, нову Србију, честићу, поштину, пуну реда и рада и правде. Ово ће бити, ако му одговорни државни фактори даду национално сељачку задружну државу.

Драга браћо Срби и сестре Српкиње,

Ето, то је рачун мојих трогодишњих напора заједно са вама у спасавању српског народа и Српства. Што је овако стање код нас, боље него код многих других, вама хвала, што сте ме помогли и дали ми ваше поверење. За то сам и могао да истрајем на овом трогодишњем, тешком, трновитом путу. Ако хоћете да изађемо из ових тешких мука као победоци, морате ми и даље поклонити вашу веру и помагати ме свесрдно. Сви и мали и велики и стари и млади, сви који се Србима зовете и ову напаћену земљу синовском љубављу љубите. Останите уз мене. Ја нисам ваше поверење за ове три године злоупотребио, нећу ни у будуће. Дajem вам реч поштењог Србина: Кад будем видео слободну Србију, предаћу власт у руке нашег изабраника. Ја нисам због власти дошао на ово место, не отимам власт ни од кога, не борим се за власт. Ја сам на ово место дошао само вас ради, нашега спаса рали и ради спаса Српске свете родне груде.

Увек будите уверени да ја мислим оно и онако како и ви мислите, ваше бриге и моје су бриге, ваша вера и моја је вера Хајдете са мном заједно српским путем: брат уз брата, сестра уз сестру, руку под руку, раме уз раме. Тај је пут освештен српском историјом, српском славом, српским мученишвом, на том путу истрајати значи васкрснути у бољу и лепшој слави аз срећу свога српског рода. Ја сам вас тим царским староставним српским путем повео, ми ћемо се на њему сачувати и спасти. Продужимо и даље њиме да идемо, ваца истрајност и стрпљење биће награђени.

Живео Краљ Петар III!
Живела српска слога!
Живео српски народ!

ПОСЛЕДЊЕ ИСКУШЕЊЕ СРПСКОГ НАРОДА

Догађаји иду својим током. Огромне снаге сукобљавају се на фронтима Европе. Армије наоружане моћним ратним оружјем, ваздушне и поморске ескадре, тенковске и оклопне бригаде боре се и крећу по плановима којима руководе најспремнији војни стратези и војни штабови по правилима ратне вештине. Пред том силом наоружаних маса, бојне технике и војничког ума, ненаоружани или полунаоружани народ, без моћних средстава ваздушних и копнених, без стручног војног вођства, ма колика да је његова бројност, не претставља у ствари никакву значајну чињеницу која би могла да игра ма какву одлучујућу улогу. Али, ако би тај ненаоружани или полунаоружани народ својим изгредима и мешањем покушао да омете војне планове и покрете једне ратујуће стране, ма која она била, изложио би самог себе ратним мерама које би против њега морале да буду предузете.

Пред собом имамо два очигледна и крвава примера: превремени устанак у Паризу и превремени устанак у Варшави. Један део грађана Париза сматрао је за потребно да сам предузме обрачунавање са окупатором, који је у граду имао још извесне своје стратегијске планове. Јасно је било да се тиме срља у самоубиство. Париске улице испуниле су се лешевима грађана. А све те жртве нису ни за један дан, ни

за један час ни убрзале ни успориле ток војних операција. Народ је само дао један-ником непотребан и ником некористан данак у крви.

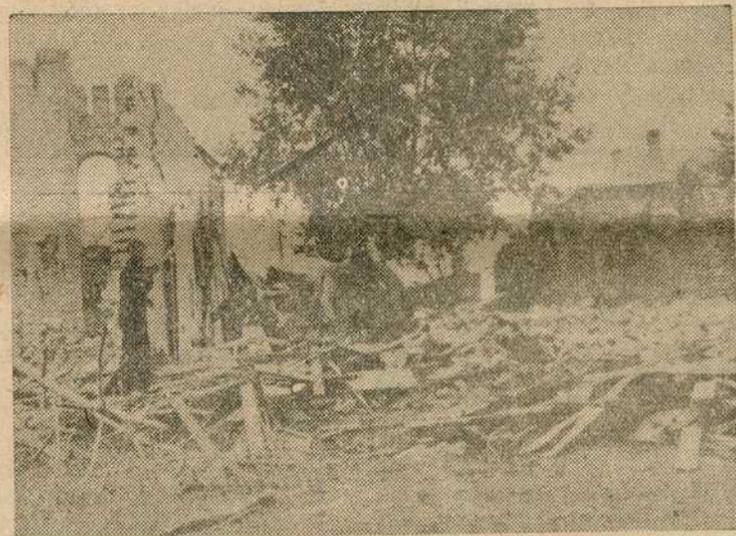
Исти, али још трагичнији случај био је са устаницима у Варшави. Кад су операције стигле до предтерена Варшаве покренуо се варшавски подземни покрет. Убрзо се испољила његова безначајност, јер су операције војним противдејством заустављене, а подземни покрет доживео је најтрагичнију ликвидацију.

Овај рат прогутало је безбројне жртве. У давању жртава сразмерно је можда највише погођен српски народ. Погођен је толико, да данас већ његова биолошка егзистенција претставља велики проблем сутрашњице. Давати нове непотребне жртве значило би срљати у самоубиство.

Имајући пред очима туђе примере, имајући пред очима своју сопствену будућност, српски народ имаће несумњиво у последњем тренутку толико здравог смисла и разума да се чува сваке пропаганде и да избегава сваки поступак који би од њега тражио нове невинне жртве.

Српски народ, који за собом има тако славну вековну прошлост, мора да уће као чињеница и у нову будућност, а то ће успети једино ако морално и биолошки преживи ово време најстрашнијег искушења и истребљења у историји човечанства.

В. А.

БОМБЕ-ЧЕСТИТКЕ

(Наставак са 3-ће стране)

Англоамеричке ескадриле послале су право на Београд и испустиле свој смртоносни товар. Погођени су периферички квартали, настањени махом сиротињом, са малим мртвошћу кућицама и малим склопштима. Мада је обим напада био мањи од ранијих, број жртава био је сразмерно велики.

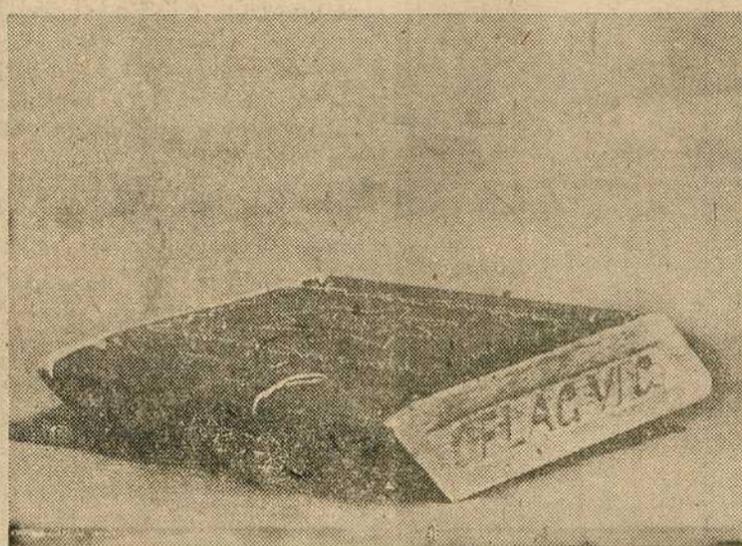
Само у једном склопштину погинуло је 200 лица, а камиони и кола преносили су целог дана

нове жртве на гробље. Исто тако велики је био број рањеника. Осим Београда нападнут је и стог дана читав низ српских градова и села, где је такође пао велики број жртава.

Још једном морали смо на жалост утврдити како изгледа „ослобођење“ које нам наши савезници доносе, а које је обележено крвавим трагом безбројних и невиних жртава плаћених животима иначе десеткованог, исцрпљеног и намученог српског народа.

ПОКЛОН ЗАРОБЉЕНИКА ПРЕТСЕДНИКУ ВЛАДЕ

Официри из заробљеничког логора у Оснабрику упутили су поклон председнику владе генералу М. Недићу у виду једне табакере коју су израдили у плеху од кутја са конзервама. Овај поклон учинили су у знак захвалности за поздрав, који им је упутио приликом отварања емисије „Твоја српска емисија“.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

БОГ И СЛОГА ТО СУ УЧИНИЛИ...

Српски добровољац на стражи

На положајима око Лебана. Пошто су у тешким окршајима комунистичке банде биле разбијене, добровољци и национални четници су се одмарали на својим положајима очекујући наређење за напад. Да се не би људство изгубило сувишном умору и непотребним дужностима, фронт према партизанима био је скраћен и сведен на непосредну околину.

Од Лебана према граници била су два добровољачка батаљона Плука: од Лебана према Пустој Реци био је наш IV пук док је сектор међу ова два пука затварао потпуковник Кесеровић са својом четничком групом Корпуса. Његови су људи последњи дошли на нове положаје и од-

боримо. У тој борби ми нисмо полупштали иако смо много поднели и претрпели. И данас када видимо крајњи размах ове судбинске борбе, којој одавно провидимо смисао, знамо да иза тамних облака, који се данас надносе над нашу земљу, сија велико сунце радости и слободе под чијим ће се зрацима истопити она спрега којој је главно да Србе истребљује и уништава.

Ми верујемо у народ, у његову живу и дубоку националну свест; верујемо у себе и у то да ћемо савладати сва искушења, јер је дошло до онога што смо сви очекивали — до пуне братске слоге свих националних снага које ће успети да савладају све препреке и да створе Србију наших снова.

Таква Србија је оно што ми хоћемо изнад свега.

мах предузели потребне мере за обезбеђење.

Сунце се лагано клонило западу и носило жућено окрепљење земљи и људима, док су се последњи борци утврђивали на новим положајима. Благо вечерње сунце миловало је влажну земљу, избачену из ровова — ископаних ту и тамо, док је исцпанно рубље упијало много зноја са чела и тела намучених ратника.

Ноћ тиха и мирна. Ни гласа ни шума. Као за уживање створена. Само прохлала и свежина прожима тела оних што даноноћно блију за добро других, особито сада, у овим временима. Нико од бораца није очекивао никакав напад, јер је већ неколико дана владало неко прећутно затишје. Али се није заборављало да може бити изненађења и препада.

И заиста. Нешто око пола два по поноћи напад је почео: одједном на свим секторима — и на наше добровољачке положаје као и на Кесеровићеве четнике. Напад је био смишљен лукаво и плански припремљен. Партизани су требали да се пробију тамо где је најслабије и онда учине оно што они желе.

Силна ватра засипала је брдо. Грмело је страшно тамним дубравама. Изнад наших глава куршуми су певали своју паклену песму. Светлећа муниција замењивала је команду. Партизани су бљували ураганску ватру док су четници штедљиво гађали у циљеве пред собом и око себе. Трогодишња борба научила их је да штете сваки метак, и то је њима прешло у навику.

Ми смо ослушкивали. Напади на наше положаје малаксавали су док су према четницима били све жешћи. Ми нисмо могли да чекамо. Знали смо где су четници; осећали смо нападне пар-

тизанске положаје и почели ватром и знаших тешких бацача. И то у исто време са три разна положаја и као по некој нечујној и невидљивој команди. Јер је паљба њихова личила на плотун. Четници су тукли својим бацачима мало даље у партизанску позадину. Чуло се: „Ура!“ ту и тамо, ватра се стишавала и опет преносила на други терен и тамо почињала своја паклена причања. Прибраност наших бораца одбијала је све силовите налете партизана, што су желели да крунишу своју офанзиву на Србију једном величанственом победом.

Ватра је полако мењала своју жестину: са једнога сектора она се преносила на други, да би се опет изгубила у ноћну тишину и чекала на своје обнављање на другим, суседним положајима. Борба је трајала све до јутра. Удружене националне снаге сложиле су сатанску жељу да се ово парче мира, реда и безбедности запали и завије у црно.

Обилазимо попришта ноћашњих борби. Причамо о ономе што се ноћас одиграло. Наши су се борци добро показали. Интересују нас резултати четничке одбране. И убрзо и то сазнајемо.

Пред нама је начелник штаба групе корпуса потпуковника Кесеровића. Омален, опаљена лица, прилично пристојно одевен. Припурасто лице, пуно одважности и спремно на све показује радост због исхода ове ноћне борбе:

— Напали су нас, као и увек лукаво, подмукло. Тукли су нас ватром из даљине док се њихова јуришна одељења пребацивала према нама. Покушали су да нам пажњу привуку на другу страну и изненаде. Али, узалуд. Бог није дао да им успе ова лукавнина.

Шта хоћемо?

У овим драматичним, услахираним и грозничавим моментима када се вихор рата све више разбешњава и све непосредније поново примиче нама има их који нас опет питају: шта ви добровољци сада хоћете?

Ми одговарамо: хоћемо оно што смо од самог почетка хтели и чему смо остали верни и у најтежим и најјезивијим ситуацијама кроз које смо пролазили;

хоћемо своју земљу, своју слободу, своја народна права;

хоћемо да из ове земље нестане свега оног мрачног, нездравог, онога што разгриза, поткопава и спутава народну снагу;

хоћемо да у овој земљи, која се поно окупала у праведничкој крви, никада више не дођу до изражаја они црни, похотљиви, лакоми и саможиви богатуни који су од земље ванредно лепе и Богом благословене направили били своју прђију и извор сопственог богаћења, док су у народне масе: и сељак, и радник и чиновник животарили мукотрпно вежући крај с крајем;

хоћемо да Србија процвета, да се српски народ сједини, да се у братској љубави повежу и збратиме све здраве снаге нације и да тако повезане и збратимљене почну нови живот и нову епоху наше историје у којој

неће моћи да дођу до израза ни подлаци, ни кукавице, ни профитери, ни мекушци, него само борци и јунаци, људи који су трпели, страдавали, жртвовали се и венули под теретом великих и тешких брига;

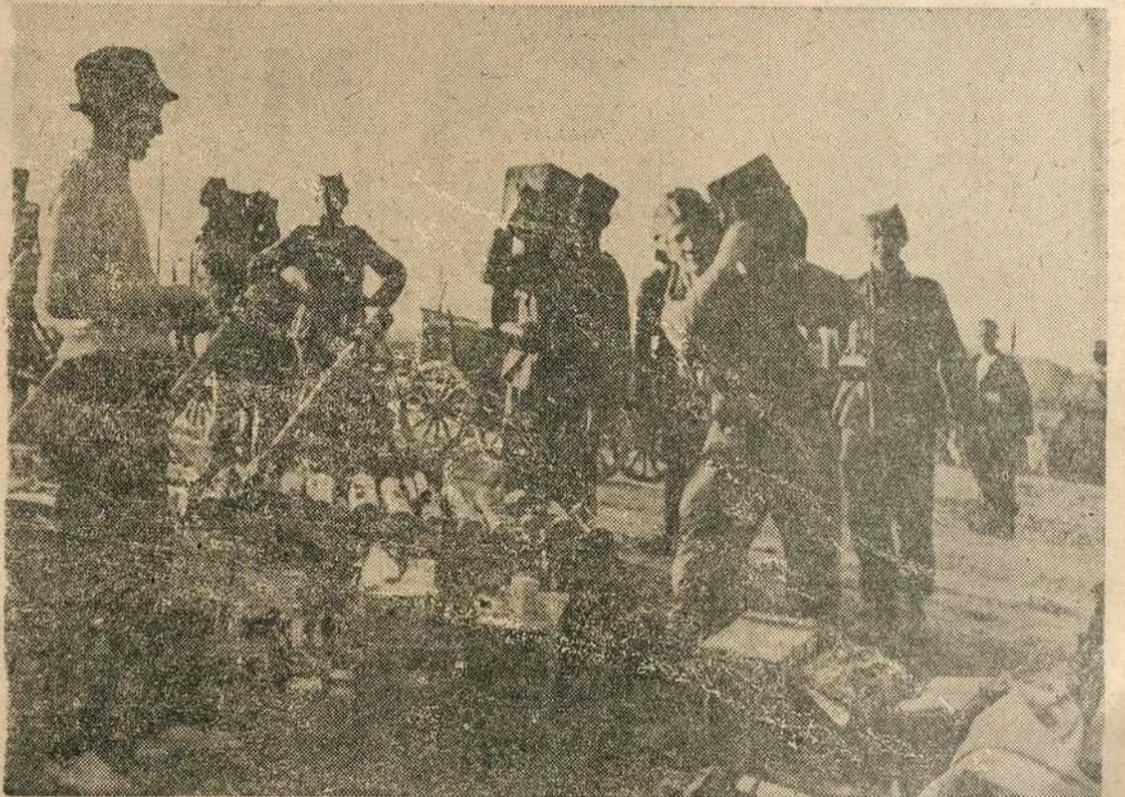
хоћемо нов дух, боље речено, разбуђени и оживљени дух предака, у земљи која је омеђена српским гробовима и поново натопљена српском крвљу;

хоћемо пуноћу социјалне правде, слободу рада, високо уважање човека који ради и ствара и оштре и немилосрдне казне за све оне који покушавају да човека радника, човека ствараоца, човека слугу државе и нације, безобзирно и немилосрдно искоришћавају;

хоћемо једну земљу реда, промишљене управе, планског подизања нације и планског унапређења свих грана живота;

хоћемо да се у ову земљу врати наш Краљ и да око себе скупи борце и јунаке, који су и у овим мутним, тешким и страдалним данима оживљавали успомену на Њега, борили се за идеју монархије и гинули са Његовим именом на уснама у борби против Његових личних и наших општих злотора.

Ето то је оно главно што ми хоћемо, зашто се залажемо и зашто се већ годинама

Српски добровољци одnose заплећену муницију приликом тешких борби против партизана

— Како су тукли наши баџачи? — питао сам. Ми смо морали да водимо рачуна да не тучемо у ваше редове. Десило се тако да сте ви били у средини, а наши баџачи тукли са три суседна брда. Да нисмо кога од ваших повредили?

— А не; ви сте тукли беспрекорно. Таман тамо где је требало. А ми смо тукли у партизанску позадину јер нисмо имали јасан преглед ваших положаја. И дивно је било. Ову ноћ су добро осетили. А осетили су и моћ сложне браће. Отсада ће се мало друкше односити према удруженим српским борцима: четницима, стражарима и добровољцима.

— Да, стварно је да су осетили моћ братске слоге. А како је са вашим губицима? — питао сам даље, желећи појединости.

— Тројицу рањеника не узимам у обзир. Погинуо је наш друг потпоручник Јеротијевић, командант једне бригаде. Нека партизанка била се провукла у нашу позадину, и тамо је својим машинским пиштољем стварала забуну. Једнога тренутка нашла се у близини пок. Јеротијевића и устремила на њега. Он је то опазио, потрчао ка њој и зграбио за цев од њеног машинског пиштоља. Али, партизанка је била бржа. Само секунду пре она је повукла окидач и наш друг пао је изрежетан. Она је убијена, али ни стотине тих проданих душа не могу да нам отплате смрт овог нашег најхрабријег официра.

— А са њихове стране било је мртвих?...

— Не знамо тачно колико. Њима је једино познат тачан број мртвих и рањених, што су их они одвели. Баш мало пре разгледали смо детаљно бојиште. Тамо је пуно крвавих трагова, спреме, па чак има делова просутих мозгова. Пред нашим рововима остало је седам мртвих бандита. Међу њима и једна партизанка — лепа као лутка. Нека висока појава, лепо одевена, једном речју: тело лепо али је душа црна. Баш тим својим чарима пошла је да прибави пуну меру задовољства и сладострашћа...

— Ето, драги наши саборци, то је дело слоге Србичове. *Кад*

год будемо сложни — ми ћемо чуда стварати. Будемо ли се свабали, нас ће свако моћи тући. Где год прођете свакоме реците да је ово дело Божје помоћи и братске слоге и укажите на слаоносност, благотворност и животворност оваквих братских подухвата и борби!

Враћао сам се полако својим друговима, резимирајући све ово што се данас и ноћас одиграло међу до сада закрвљеном браћом и душа ми се веселина. Ишао сам на место нових окршаја и борби док ми је у ушима звонила завршна реченица нашег данашњег разговора: „Бог и слога то су учинили!“ Она се невидљиво и са пуно животодавне снаге распростирала преко брда и долина, преко попаљених села и опустелих кућа, спремајући се да донесе много добра, среће и истинског благостања ојађеним душама свих Срба, намученим много због својих непромишљености.

Живојин Рад. Првуловић, каплар-доброволац

Српски добровољци су спремни...

У веселом расположењу, препричавају се догађаји из борби са партизанским бандама...

За оздрављење од тешких невоља мора да заструји у свима правцима народног живота одушевљење и вера, осећање народне заједнице и дужности према њој, морају да завладају закони разума, правде, пожртвовања. Нико се не може и не сме поставити изнад овога. А људи који руководе животом народа српског морају бити безусловно предани постављеним циљевима, одани народним тежњама, до крајности самопожртвовани, несаломљиво издржљиви и карактерни. Они морају имати јасан поглед на дужности које су им поверене и чврсту вољу да сломају и савладају све тешкоће.

Један део запленаог оружја од партизана

САМОУБИЦЕ

ЈЕДАН ОД СТАРИХ И ОПРОБАНИХ АНТИКОМУНИСТИЧКИХ БОРАЦА ИЗ РЕДОВА ЦРНОГОРСКИХ ДОБРОВОЉАЧКИХ ПУКОВА

(Фото: Ари В. ст. С.Д.К.)

Епидемија самоубиства проширила се у току последњих дана. И Финска је замолила за примирје. У случају Финске лако можемо разумети зашто је она одустала од своје раније одлуке да се бори до краја: два узастопна рата сломила су дух и овако јуначког народа, и поред тога што је морална и материјална помоћ немачких дивизија била од великог значаја. Али психички притисак на Финску је био неподношљиво тежак.

Советска Унија је ударила оружјем снагом и претила; такозване велике демократије захтевале су од мале финске демократије да попусти пред комунизмом. И, најзад, братска Шведска саветовала је Финској да не наставља борбу, из тог простог разлога што шведска

је само камуфлажа симпатија према коалицији.

Фински народ је подлегао притиску, иако не на концу својих снага, ипак скоро на концу. Али Бугарска је извршила једно политичко салто мортале и не покушавајући да се брани од политичких захтева који значе катастрофу за бугарски народ. Влада Багрјанова је испољила наивно веровање да је у овом рату довољно сићи са папуче вагона, да би се прекинуо покрет у раније изабраном правцу. Онај који силази са папуче, тај се нађе између два воза који јуре у два различита правца. У том узаном простору негде између два вихора нема могућности да се одржи. Од мора пасти. Бугарска је већ пала.

Није успео ни румунски покушај да се са картом једног воза пребаци на папучу другог во-

за. Овај акробатски трик је катастрофалан по румунску државу. Советска Унија гази ту земљу и тај народ.

Горка судбина ових држава не оспорно даје једну чињеницу, која треба да стоји пред очима свих народа: сваки ко је по слободном избору или силом околности ушао у блиндирану воз Европе, треба да остане у том возу до краја, нарочито сада код те страшне брзине са којом иду во зови иу одлучним тренутцима светских збивања нема силажења из вагона.

Узалудне су све наде и спекулације на могућност сукоба између Британије и СССР. Узалудне не зато што је тај сукоб немогућ. Баш, напротив, он је веома могућ, али не у догледном времену. И зато не може бити никаквог олакшања за нашу земљу, јер би последице таквог су-

коба могле бити искоришћене много доцније, него што би се испољиле последице комунизма. Једино што нас може спасти — то је национална слога и борба против комунизма унутрашњег и спољног.

МЕС.

ПРАВДА ДРЖИ ЗЕМЉУ И ГРАДОВЕ: то мора бити један од основних закона државног и друштвеног уређења у сутрашњој слободној, препорођеној заједници српског народа.

Сваком оном што му припада, а не сваком једнак део. Сваком по заслуги. Рад је мерило свих вредности, и то рад као допринос појединца општој ствари заједнице.

ПОСТАНАК „СРБИЈАНКЕ“ И ЈЕДАН СКАНДАЛ

— Одломак из биографије Симе Милутиновића-Сарајлије —

За време кратке али славне и пресудне војне Милошеве за слободу Србије. Сима се налази на побуњеничким фронтима у пратњи Милошевог брата господара Јована. Господар Јован укажује велику пажњу своје секретару и често му притиче у помоћ кад се нађе у финансијској невољи. Зато ће му после бивши секретар посветити своје велико дело „Историја Србије“.

После мира са Турцима, када је Србија поново олакнута од зулумћарског режима, Сима Милутиновић прима писарску дужност у Народној канцеларији.

Трогодишњи растанак са родитељима чини га све више носталгичним. Сад, када су се ударили темељи слободи његовог отаџбине, могао је потражити своје најмилије. Пред кнезом Милошем он ће олакшати своје ожаљдано срце, са сузама у очима, и добити пасош за иностранство. Године 1817 полази низ Дунав за Бесарабију у чијем су главном граду Кишењеву живели његови родитељи као емигранти. Број српских емиграната у Кишењеву био је знатан.

У путу низ Дунав мимоиће се Због тога се зауставља у Вилина оцем који те такође био пошао да тражи свога јединца, ну. Дуга градом који ће имати великог удела у његовом уметничком животу. Непознат у непознатом месту најзад стиче познанство имућног и доброг Турчина Мехмен-барјактара, „правог господичића“ као сам каже. Турчин прима Симу у своју службу, а да му у близини Вилина да чува баштованлук.

Два месеца је провео у природи. Осетио се наједном „у своје елементу, као птица у гори“ он који никако није могао мировати и који је тешко подносио самоћу.

У песми „На питање шта све сам радио, одговор“ његошевски слави самоћу видинску у којој је букнуло његов најчистији песнички пламен:

Од самоће ништа слађе нејма:
Већих душа у њојзи је пиће...

Његова душа „у небеса лети. Облиће сунце, месец, звезде...”

Пошто се тако осећао као птица у овој доконости, то је и пропевао. Дух је стао опет да превире налазећи израза у узвишенијем књижевном раду, у поезији.

Овде, у Вилину, испевао је најлепше своје лирске песме и чак је направио план за један спев. Кад је с јесени прешао у град и био примљен за учитеља хришћанске школе, према овом плану, написао је „Тројестарство“, које дошник посвећиве чувеној српској сликарки Катарини Ивановић.

Али за родитељима га највише срце боли. Одавде им шаље у Бесарабију стихове пуне чежње не измрне синовље љубави:

„Нема ноћи нити санка
Кад се с вама не састајем,
Кад вас душом не загрљам...”

На Симу се сада изненада сручи нова несрећа. Турци га у Вилину осумњиче да је у вези с Хетеријом, грчким тајним друштвом за ослобођење свих хришћана од отоманске деспотије. Му чење у видинским и букурештанским тамницама.

Јдва се некако Сима искобелјао из ове смртне опасности. Куптен је као невин и чак је добио новчану оштету у дукатима.

Тамнујући и патећи се био је ослабио много. Здравље опорунуло, родитељи далеко, једино је блакшање налазио у поезији. Годину дана од полатка из Србије за Бесарабију, он се враћа у Србију да прибере снагу за нове путеве кроз живот.

Кнез Милош се сажали слушајући дирљива правдања и упути

га брату својем господару Јеврему у Шабац. Већ идуће године Јеврем даје пасош и путни трошак својем писару који хита Бесарабију. Тамо заиста једва једном налази старе родитеље. Радости није било краја. Он је дошник причао да је овом приликом најслађе сузе пролио на грудима својих родитеља.

Пише Вуку да не штампа песме, које му је послао из Вилина. Требало би још да их прегледа, дотера. Мушички га препоручује да напише бугарску граматичку и речник поред Вуковог речника.

У Кишењеву је доласком српских избеглица живот постао занимљивији. Српски револуционари су предмет великог интересовања мештана, а дуска влада их је новчано помагала да би могли живети ван своје домовине.

У овој атмосфери бурних духова Сима је нашао инспирацију за озбиљан рад на књижевности. Он започиње своје главно животно дело, свој еп „Србијанку“ и осећа још једном и најјасније да је створен за дуготрајну. Дух се распиње између многих идеја пуних крајности.

У „Србијанки“ је историја Србије у стиховима од 1804—1825 г.

Читајући је онима који су учествовали лично у многим подвизима које она слави кроз 109 епских песама. Сима је плакао од одушевљења. Марцијалне српске војводе, иако ба шнису потпуно разумевале бујице митолошких фраза којима су се величала њихови ратнички подвизи, иако су једва себе назирали под именима милолошких грчких јунака, ипак су честитали Сими и тражили да им стално чита „Србијанку“. Они су уживали у патетичности читаоцевој, у његовом начину изговарања, у његовом одушевљењу.

Скупивши нешто помоћи од извесних познаника, Сима напушта Кишењев, град у коме је провео шест година, најдуже време у једном месту. За ово време умрла му је и мајка и сада је остао сам. Полазећи 1825 године за Лајпциг да штампа своју „Србијанку“ Сима се једва још опростио са старим оцем кога више никада неће видети.

У Лајпцигу, без познанства, није било лако снаћи се. Пише Вуку за савет и чак прети у очајању да ће му избрисати име из свега, ако му не помогне. Вук сматра да је његов побратим сулуд човек.

Међутим код Копитара Сима добро стоји. Овај га високо цени и једном приликом чак гарантује за њега код бечке полиције. У зими и великој оскудици Сима дотерује рукопис „Србијанке“ и најзад се упознаје са издавачем Брајткнопом, а преко овог и са Вилхелмом Герхардом, познатим лајпцишким трговцем, љубитељем књижевности и уметности.

Утицајем и уз сарадњу Сими Герхард издаје „Вилу“ у којој доноси превале српских народних песама и јуначких прича. Он много цени Симу и помаже му да стекне познанство са Уландом, Гримом, Амалијом Талфи, преко писама, и самог Гетеа. Герхард је имао намеру да преведе и „Србијанку“, али је превео само неколико песама из ње. Мора да се и преводилац уплашио замршеног стила овог гломазног дела у четири књиге.

Крећући се овако у образованијим круговима, Сима наједном осети како је погрешно што је писао сатире против Стевана Стартимировића. До тога није било, данас би и он, мислио је, имао диплому универзитетску у перу, имало би образовање које би више импонувало и њему и другима.

Да би се колико-толико утешио и стање поправно, он посећује предавања на медицинском и филозофском факултету. Када је једанпут држао предавање о српској народној поезији, одушевио је своје слушаоце међу којима је била и госпођица Амалија Талфи, дошник преводилац и пропагатор српске народне поезије. Њој ће Сима посветити 1827 своју „Зоричу“, књигу песама.

Али са Гетеом никако лично да се упозна. Успео је толико да га вајмарска кнегиња новчано помогне. Задовољно се смешио, јер је могао платити дуго не плаћану кирију за стан и тако бити миран од полициског гоњења.

Ова помоћ је брзо ишчезла и зруку које никада нису знале да се скупе кад је новац у њима. Данима гладује, бави се неуспелим изумима најпрактичнијег плуга итд. Оставши без пребијене паре, завалио је из гласа. Вапај је одјекнуо једино у златном срцу побратима Вука један идеалан паћеник. Хитно Вук „ситну књигу пише“ па је шаље српском кнезу Милошу.

Мало је било Вуку што и сам светлом кнезу није давао никакво мира вечним кукањем за који цванчик или дукат на рачун своје потоње славе којом ће се поносити и отаџство, већ ево моли и за једног другга.

Али пустимо самог Вука нека на свој занимљив начин изложи овај део историје песника „Србијанке“.

У једном писму 1827 године, упућеном Лукијану Мушичком, Вук, између осталог, каже:

„О Србијанки Симе Милутиновића не ћедосте ми ништа писати; а до сад може бити да вам је тамо (манастир Шишатовач) дошао и списатељ њезин. Да је он више од пола луд, ја сам то видео још из његови писама што му је писао из Липске; али да је уз то рђав човек, то нијесам могао мислити...”

Тако је чудни песник завршио своје прво знаменито боравање у Лајпцигу. Али он је ипак напустио Лајпциг са штампаном „Србијанком“. Главну помоћ му је указао један Бугарин, Христифор Хаџи-Иванов, студент медицине из Свиштова, кога је Сима знао одушевити за своје ремек-дело. Сима му је за то посветио „Србијанку“.

ЈОВАН РИСТИЋ КАО КЊИЖЕВНИ КРИТИЧАР

После Вука Караџића први је почео његовати књижевну критику код Срба Јован Ристић, дошник државник. Оставио је рано књижевност ради политике.

1856 објавио је Ристић у Србским новинама „Отворено писмо Г. Јовану Ст. Поповићу“ као приказ на Стеријину збирку песама „Даворје“. Између осталог ту је млади Ристић (25 година стар) рекао: „И доиста, да књижевност србска од вас ништа друго нема до ово Даворје, оно би вам у стању било испунити ову праведну жељу и предати вас помену, кое никакво време неће избрисати моћ... Али колико је и ван тога, дела ваши, у којима се плодност душевних дарова, обилна једрина мисли и осећања и мужко постојање на чела ваши огледа!“

Када се 1868 скинула потпуно забрана употребе Вуковог правописа у Србији, за 14 дана свуда се већ писало новим правописом, јер је готово сва млађа интелгенција била из Даничићеве школе!

УВЕЧЕ ДОК СЕ ВРАЋАМ КУЋИ АЛЕКСАНДРОВОМ УЛИЦОМ

ЗДЕНКИ ЈАЊУШЕВИЋ

Вечерас уз тај булевар ходам,
нада мном платани крше руке,
и чини ми се:
то схрван борац
уморном, болном ногом гази
кроз неке бивше, кроз разграђене
славолуке.

И ја му тихо, тихо зборим:

Слушај, кад тако висок улицом овом крачеш,
цео плочник звони од твога дрвеног ђона,
мрак је и људи не виде да плачеш,
да руком тешком бришеш сузе
и тражиш беле видике за црним завесама
свог мртвог небосклона.

Сети се, ти ниси ни Вијон нити Роберт Давид,
макар писао песме тужне тако,
сељак си и грмаљ, и ништа више, и ништа више
па кад лето мине и наиђу јесење кише
и облаци се надвију над овим градом
зажелећеш се куће у којој си први пут заплако
и неба оног модрога
над твојим жутиим
виноградом.

А сад је небо црно, све црно,
још само негде, још само негде
у теби жижак
није утрно.

Никога нема, мрак је, па нема ни сенке,
и залуд тражиш месец по видуку
и зовеш неког рукама обема
да се сети ваших бивших дана
и дође вечери ове
на неке тужне
на твоје давне
теревенке.

Видиш само како трамвајска жица
расипа зраком звезде хладне, плаве,
а да ли можеш да их скупиш
и метнеш их на нека драга чела
крвава, невесела,
и направиш блистав венац
за неке мртве, беле главе.

Сад ходаш, тако болан, са рукама на челу,
и слугиш: та ноћ, ко стражар, на те гледа,
и друм ти је оградил
широким ланцем
дрвореда.

Кораци, па кораци
и тужбалице зрикаваца већ око себе чујеш,
или то, можда, ливаде знају
вечерас горко да тугујеш
за брдом неким, за пољем неким,
где су ти, давно, у заранке,
зрикавци певали усаванке.

И ти би, тако болан, хтео да похрлиш
у кућу једну белу, у авлију старинску,
да их љубиш,
синовски да их загрлиш.

Па онда, једно сазнање тужно:
ти ниси више дете,
а ниси ни Вијон, ни Роберт Давид,
макар писао песме тужне тако.
Па кад лето мине
и наиђу јесење славе, свадбе, браћа,
и облаци се надвију над ове ширине,
уместо овог платановог грања
што те путем прати,
зажелећеш се куће где си први пут заплако
и неба оног тешког
што јесен сноси у наручју мокром
на твоја орања.

Али вечерас,
вечерас уз тај булевар ходаш,
уморна тела, уморне руке,
ко сломљен борац
кроз неке бивше, кроз разрушене
славолуке.

МИЛОШ ВЈЕТРЕНИЦА

Лукијан Мушицки и беда књижевника

Творац великог начела правописа српског језика: „Пиши као што говориш, а читај као што је написано“ којим је Вук Караџић извојевао своју реформаторску победу, јесте српски књижевник Павле Соларић (1781—1821). Он је први формулисао овај велики принцип речима: „Најлучше је устројено оно писмо, где како говори се тако пише се, и како је написано тако чита се.“

Павле Соларић је био у великом пријатељству са Доситејем Обрадовићем који га је много ценио, сматрајући га својим учеником чиме се Соларић јавно поносио. Сава Мркаљ (1783—1835), писац „Азбукопротреса“, назива Соларића „диком и милотом српском“, а Копитар га називаше „наш Соларић“. И Вук и Лукијан Мушицки били су пријатељи Соларићеви.

Соларић је последње године свога живота провео у великој оскудици, а умро је у Млечима и данас му се ни гроб не зна. Много старији од Соларића

други српски књижевник, Захарије Стефановић-Орфелин (1726—1785) зачетник повремене српске књижевности, издавач чувеног славено-србског магазина у коме се налази и први почетак српске књижевне критике, умро је, као и Соларић, у највећој сиротињи, „жељан хлеба и часног одмора“.

Лукијан Мушицки, који је и сам патео у животу, опевао је судбину ових несрећних српских књижевних пионира следећим стиховима:

Двојици, ах! бијаху при смрти другови плачни:
Бједа и туга и глад. Којим? Мари л' ко чу? Који не хтеше њих за живота надгледати братски.
Молебни слушаг' њин глас, нисам откривати рад.
Који им за живота не даваше хлеба насушна,
Шта ћ' тим по смрти слух? Њежна младежи, чуј
Двојица та су: ОРФЕЛИН, СОЛАРИЋ, ви ћег' узданут'
Кротко и рећи, знам: „Лака им земљица буд'!“

Лета године 1898, за време министровања А. Борђевића, били су отпуштени сви гимназијски предавачи у Србији. Међу првима је ова одлука владе много погодила и суплента Радоја Домановића. Зато он пише из Јагодине професору Петру Петровићу:

»Драги г. Петровићу,
Иако знам да имате и сувише посла, ипак сам принуђен да се баш вама обратим.
Некако рђаво стојим материјално, те ми није могућно да до-

ђем у Ниш (где се те године налазила Скупштина са Владом) а и не знам били било какве користи.

Ја сам отпуштен, што већ знате пре мене, и хтео сам да дођем г. Министру и замолим га за извесне ствари.

Ви ћете бити добри као и до сада што сте, да ми пишете о овоме што ћу Вас замолити и тиме ћете ми уштедети оно што бих потрошио долазећи.

Мисли ли г. Министар да отпушта учитељице, које су удате?

Да ли би мрја жена могла добити Крагујевац за учитељицу где би нам било због куће лакше живети кад сам ја већ без службе, или Београд, где бих ја могао опет шта било радити и зарађивати, или Јарушице, село где мој отац живи? Јарушице не жели нико и овај ће садашњи учитељ тражити премештај.

Да ли би могло да се са њеним премештајем сврши до 15. августа? Ја бих још волео и било би ми згодно да је премести у неко село у околини Београда, али само близу, као Кнежевац што је.

Да ли је згодније да ја дођем лично г. Министру и молим за то или да пошљем молбу? Кад би било најзгодније доћи и хоће ли моћи бити вајде од долажења?

Ја знам да је врло досадно одговорити на овако много питања, можда чак и смешних, па још ако човек има пречих и паметнијих послова, али ипак мислим да

ћете ми одговорити ма и најкраће, јер сте ме и до сада много у том погледу задужили. Ја Вам благодарим.

24 јула 1898 г.
Јагодина

Искрени поздрав.
Ваш поштовалац,
Радоје Домановић, пред.
Рача Крг., преко Карића, трг.«

Српски Краљ

Двадесет и једно лето је прошло
Од кад је на свет дошао Он!
И ево већ пуних трију лета,
Како Он носи Краљевски Трон!
Претци Му беху орлови рата,
А Он ће мира дићи олтар!
Он види жељу Српскога духа
Живео наш млади Господар!!

Нек вољен, ведар и крепак
На много година управља Он!
И нека Свевишњи обаспе срећом
Наш Српски Краљевски дом.
Нек се кроз усклик топал и дуги
Србина правога зачује жар:

Нек живи наш љубљени Краљ
Петар Други!!
ЖИВЕО СРПСКИ ГОСПОДАР!!
НАДЕЖДА МИЛОВАНОВИЋ
уч. VII гим.

Преломих срце као ветар грану
С јесени у налету бесном
И дадох целог себе неизвесном
Кријући бол и љуту рану.

И поћох тако опијен тугом
У жућени живот нови,
Срце и радост све дадох другом
Путоказ беху ми снови.

И тако сад сам за све нем
И слеп ко браћа друга,
Од свега ништа не разумем
И од куд толика туга.

Ја само видим светла трну
Задња светла у ноћи,
Све срља у ноћ црну
И све ће за увек проћи.

И зато сада ма где да се макнем
Чека ме патња дуга
А чегагод се, чегагод се такнем
Све је голема туга.

Сенке и људи, звукови, боје
Све се у једно слива
У прну радост младости моје
И бол све већим бива. —

Баваниште 1944. МИЛЕ БИСКУПЉАНИН

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу и заштитну легитимацију изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Јелисавета Нешић. 270 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену од начелства срезга Жичког у Краљеву изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Радмила Борђевић. 271 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 1283 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Радосав Лекић. 272 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из општине Таточине срез Крагујевачки, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Добрила Динић. 273 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 1 добивену из општине Белошевачке срез Крагујевачки, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Радосав Банковић. 274 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Која Павловић. 275 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Елка Остојенко. 276 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из општине Вучковачке, срез Гружански, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Богдан Богдановић. 286 2—3

ДОБИВЕНО сведочанство I разреда женске гимназије у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем исто за неважећу. Анђелија Ђурчић, родом из Крајевца. 288 2—3

МОЈА ЖЕНА Вукосава Милошевић, са станом у Добрачиној ул. бр. 12 напустила је моју кућу и отишла незнано куд. Тражим од ње да се у року од 15 дана врати на продужење брачног живота, у противном повешћу бракоразводну парницу и од данас све дугове, које она учини нећу признати. Јанићије Милошевић, предузимач из Крагујевца. 287 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 5148 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Лепосава Милетић. 284 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 5147 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Живко Милетић. 285 2—3

„Раде Неймар“
КУПОПРОДАЈА ИМАЊА
ДРАГОЉУБА ДОБРИЧИЋА
Краља Милана бр. 20
Тел. 27-796.

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 220 добивену из општине Маршић, срез Крагујевачки, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Радосав Стевановић. 278 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Стевана Борђевић. 279 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Недић Тихомир. 280 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 15323 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Добривоје Илић. 277 3—3

ПАЖЊА -- БИЦИКЛИСТИМА -- ПАЖЊА

„ИКА“

Сврхна механика! — Врши све ошће поправке бицикла као и швајцовање, прављење нових превозних бицикла, шандема и дамских бицикла, лакирање ио вашем укусу, вулканизирање сивољних и унушрашњих гума.

„ИКА“

ПРЕЦИЗНОСТ И СОЛИДНОСТ СУ НАША ДЕВИЗА. АНО ПОСЕТИТЕ НАШУ ФИРМУ ЗА ОПРАВНУ БИЦИКЛА ИМАЋЕТЕ ИСПРАВАН БИЦИКЛ.

„ИКА“

Сврхна механика! Гробљанска бр. 44
На позив телефона долазимо. Тел: 24-725

Вачер-ов крст
ПРОТИВ БОЛОВА

Историја човека је историја бола. Незмерне су патње људи ваздаване болестима, епидемијама и равама. Данас је међутим човек победно бол! Модерној немачкој науци пошло је за рвом да болу успешно стане на пут. Њена средства вису предвиђена само за мале свакидашње болове. Ово знају најбоље они, који се у сву наркозу подвргавају тешким операцијама које протичу без бола. Лекови који предвече и утиру пут на подручју сузбијања бола носе „Вачер“-ов крст.

СРПСКИ НАРОД

СРПСКИ НАРОД И ЊЕГОВ КРАЉ

Монархија, монархично уређење државе има за циљ да као штит сачува нацију од свију спољних опасности и унутрашњих раздора. Она тиме обезбеђује трајност, континуитет нације кроз векове усред пролазности и егзистенције појединца. Она стоји изнад свега појединачног и посебног и интереси нације поклапају се дословно са интересима краљевског дома.

То је врлина и предност монархије, да под вођством једног монарха нација не може грешити, док појединац који избором или случајем дође на чело подложен је личним амбицијама, страстима или интересима и потребама једне посебне групе. Нација није више целина, интереси једног појединца или једне групе могу да преовладају. У монархији владајућа кућа обухвата целу нацију и њени интереси не могу бити другојачији него целе нације.

Српски народ у току своје историје сазнао је и осетио дубоко значај и вредност монархије за опстанак и напредак нације. Зато је он дубоко и неразлучно везан за овај облик државног уређења без обзира на теорије и доктрине о његовом преимућству. Ово уверење саставни је део његове душе и он га исповеда као своју веру, а не само као уређење, које му доноси највише користи и најбоље га чува. Лиштити српски народ ове његове монархичке вере, то је тешко повредити његову душу и оставити га да лута по беспућу. То он осећа и зна инстинктом целог свога бића и зато нема народа који је више привржен монархији и својој династији.

Сматра се да је енглески народ традиционално монархичан, али живећи деценијама у изобиљу и благослању монархично осећање као да је код њега изгубило своју снагу. Али српски народ, имајући стално да се бори са великим тешкоћама и недаћама, осећајући благодети монархије сачувао је непресушну и живу веру у своју монархију и у свога Краља. Могу теоретичари и социолози анализирати то осећање и тражити разне узроке и објашњења, али оно постоји као једна непобитна чињеница, коју нико не може оспорити, јер српски народ дао је низ еклатантних доказа своје монархичке вере.

Треба се сетити потиштености и очаја који је завладао широм Србије, нада се десила марсељска трагедија која је одузела народу једног од његових најславнијих владара. Лишен органа који је повезивао духовно нацију у једну целину, лишен истовремено органа који је осећао све опасности које споља и изнутра прете нацији и високо издигнут изнад сванидашње политике, он је био над опстанком и будућношћу земље.

Народ се осетио лишен и свога чувара и заштитника, као у задрузи,

у породици пуне нејачи и недораслих над умре домаћин породице, задруге. Из тога задружног, домаћинског начина живота и схватања реда у друштву и заједници, проистиче такође дубоко усађено монархично схватање српског народа. Одузети српском народу монархију и Краља, то је лишити га основе и бацити га у хаос и анархију.

Али за правилно функционисање монархије, да би Краљ могао правилно да врши своју дужност, за спас и величину нације потребно је да су испуњени извесни услови. Потребно је у првом реду да Краљ борави на светом тлу Отаџбине, да је стално у непосредном или посредном додиру са својим народом, да би знао за његове тажње и његову

вољу. Само тачно обавештен, окружен разним установама и телима, која имају за задатак да га саветују и да спроводе ову везу између Краља и његовог народа, може владар имати тачан и јасан преглед духовног стања свога народа и може доносити одлуке, које ће бити у сагласности са тежњама народа.

На тај начин постизава се потпу-

на и стална сагласност између монарха и народа, која је један од услова за правилно функционисање монархичног уређења. Тиме се избегавају несугласице и размимоилажења између Краља и његовог народа и земљи обезбеђује трајан и плодан мир од чега зависи нормално напредовање нације.

Данас, међутим, ти услови нису испуњени. Краљ није на тлу Отаџбине. Краљ није у додиру са својим народом. Можда Краљ не зна за право расположење свога народа. Он није слободан. Њега не саветују његови верни поданици српске крви и српског имена. Међу његовим савезницима, у његовој околини не знамо да има и једног Србина. Све сами несрби, пријатељи и извршиоци наредба србобуцица у земљи. Како један млади краљ може бити саветован у духу српских интереса, над је окружен самим непријатељима српског народа!

Њима је стало да што више штете нанесу српском народу, да га униште и истребе и зато они саветују младоме Краљу да одобрава и препоручује покрете и људе који имају за главни циљ пропаст српског народа. Ми знамо да је млади Краљ свима својим осећајима и свима својим мислима са нама, српским родољубима, који бију свети бој за опстанак Србина и српског имена.

Али ми знамо исто тако да он није слободан у исказивању мисли и своје воље. Черчил у име енглеског народа врши један од најтежих злочина, који мора осудити савест човечанства и који мора над-тад добити заслужну казну. Богомрсно је дело оно што чини бездушни Черчил са младим Краљем Петром. Држећи га у рукама Сенрет сервиса и Интелигенс сервиса, стављајући му пред очи судбину Синорског и других, он га, нејаног и самог у туђем свету, нагони да говори речи, које никада један Карађорђевић у слободи не би могао да каже.

Зар потоман великог Александра који је од свију владара и државника Европе имао најживље и најсигурније осећање опасности које прети Европи и њеној култури од болшевичке анархије, зар он да поренне своју крв, дух својих предака и традицију свога народа па да данас својим верним поданицима препоручује одлазак у редове, које преводи крвави експонент Москве, који само снује пропаст српског народа? Логично, здрав разум и искуство говоре да је то немогуће и несхватљиво. Ако није по среди обичан фалсификат или изнуђена изјава под најтежим притиском зар је могуће замислити да један Краљ позива свој народ да заједнички изврше национално самоубиство? Томе се противи не само монархични интерес него и сам животни инстинкт Краља и Народа.

Сматрамо да није више потребно да трошимо речи показујући на не-

(Наставак на другој страни)

НАША ЕВРОПСКА И БАЛКАНСКА МИСИЈА

Око наше земље сплићу се комунистичко-болшевичке мреже. Слом Румуније и Бугарске и стални хаос западно од нас појачали су изгледе успеха деструктивних болшевичких елемената. Према њима стоји данас српски народ у ставу самодбране која није лака, али која је врло часна и достојна наше прошлости. Јер док се свуда око нас разраста хаос и трагично замагљују видници код нас још увек влада мир, одржава се поредак и постају све виднији знаци националне решености, да се не подлегне сабластима хаоса и ужасима анархије.

Српски народ се данас налази пред крупним и новим задатцима. Први од тих задатака је одржање духовне и националне борбене компактности и учвршћивање солидне антикомунистичке базе на Балкану. Стицајем прилика и зато што смо ми као народ непосредно познали болшевизам, суочили се са њим, видели му

прави лик и осетили све ужасе владавине његових првобораца, ми се данас као народ не дамо ни заварати ни поколебати.

Ми знамо да терор титовштина и безобзирност оних који га подржавају иду затим да идејно, морално и духовно разрију српство, да га обезличи, раскидају, прореду и учине неспособним за самосталан државни и политички живот. То што се данас ради није ништа ново, јер се одиграва и примењује под вођством онога истога Димитрова, који је на седмом конгресу Коминтерне рекао: „На Балкану се не може замислити никакав озбиљан комунистички рад док се Југославија не разбије“. Кичма Југославије као и кичма целокупног Балкана био је и остао српски народ.

Против тога народа уперене су данас оштрице са разних страна. Оне су и физичке и политичке и духовно-моралне. И да није тешке стварности која је настала

у земљама око нас баш зато што су се повеле за болшевичким потстрекавањима, ово би све за нас могло бити опасно и забрињавајуће. Овако то је све важно, али је неутрализовано тешким приликама које су настале у Бугарској и Румунији после њиховог слома. Чињенице су да тамо болшевици поступају по свом старом обичају без имало обзира и без имало устручавања: они одиосе све до чега дођу, разоружане војнике одводе на рад у Совјетски савез, на рад одвлаче и широке слојеве народних маса. Једном речи: врше пустошења и на привредном и на биолошком плану.

Али то је све само почетак. Оно главно треба тек да дође. И у Бугарској и у Румунији врши се ликвидирање монархије. Спроводи се унутарња болшевизација по једном плану, који је добро промишљен још из раније. Власт прелази у руке људи који

(Наставак на другој страни)

Никад у Београду није било више обавештајних агенција него данас. Истина, њихова седишта су непозната. Главна је то да се вести фабрикују на основу најбујније фантазије. А затим исто тако фантастичном брзином прелећу од бифеа до бифеа, од кујне до кујне, од улице до улице, од уста до уста.

— То ми је казала једна озбиљна личност која је увек одлично обавештена — уверава вас тај и тај познаник или та и та познаница. Ви се узалудно трудите да докажете нелогичност или потпуну бесмисленост дотичне вести. Чак у колико се више трудите да ма шта паметно докажете, у толико изазивате већи револт разносача вести. У најмању руку оцењује вас као дефектисту. Треба да примите за готово вести онако како вам се сервирају — и тачка

Фабриканти вести су заиста невероватно обавештени. Ко зна по каквим могућностима и каквим саобраћајним путевима они су свакодневно обавештени шта су казали, па чак и шта су мислили Рузвелт, Черил и Стаљин од доручка па до вечере; они су обавештени не само о свима одлукама, већ и о свима плановима свих генералштабова; они знају све шта се збива о ове и с оне стране кулиса политике и стратегије.

У великој већини случајева ови фантастични фабриканти вести нису нимало фантасте. Напротив, кад се скине скрама фантазије, онда те измишљотине имају сасвим стварну и прорачунату тенденцију уношења забуне, стварања панике или опште дезорганизације.

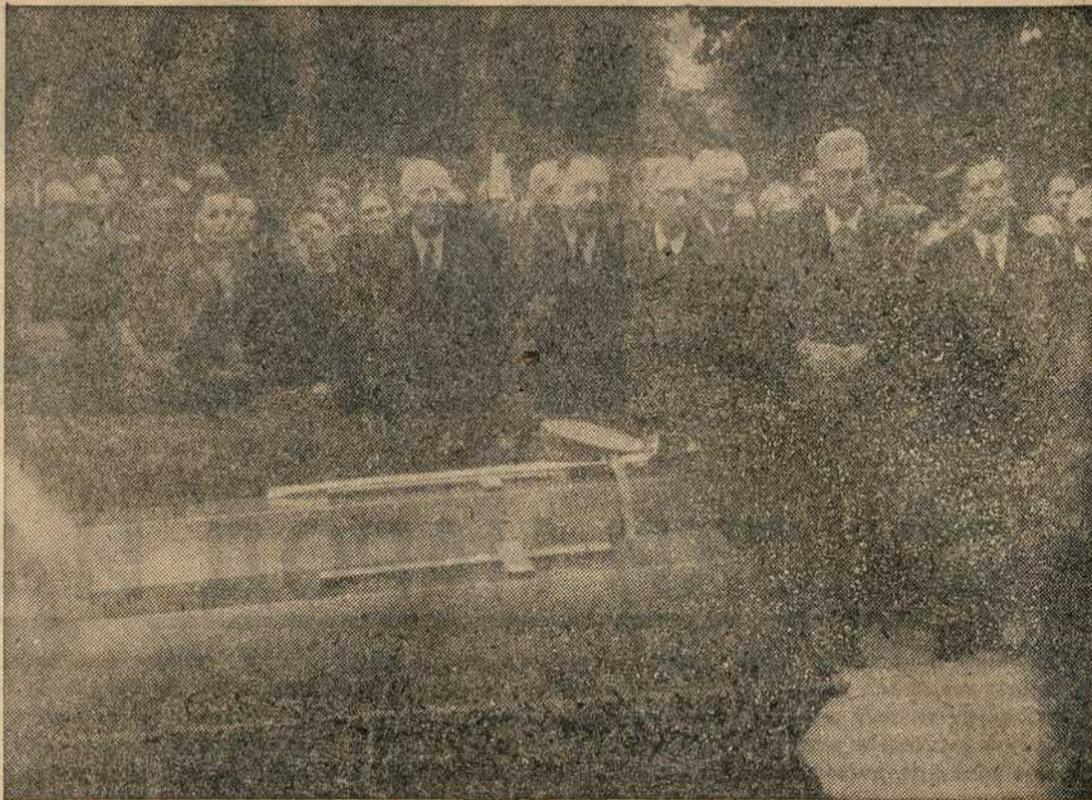
Па ипак наш свет невероватном лаковерношћу и наивношћу наседа тим вестима. И не само они којима би се то могло опростити услед њихове ограничености или недостатка поузданијих обавештајних извора, већ и они који су у могућности да размисле својим мозгом и да црпе обавештења како из озбиљних листова, тако и преко свог сопственог радио-апарата.

Шта смо све имали прилике да чујемо последњих дана! Чак да су Руси дошли у Кладово, да је тамо приређен неки банкет, да се црвена војска негде постројила на тргу и клицала Краљу Петру!

Ма да је фантастичност ове вести скроз провидна, ипак је било света који је неколико дана у њу веровао и проносио је, па је било чак и таквих који су на брзину спаковали своје куфере и — за сваки случај — измакли преко границе.

Данас нам је највише потребна хладнокрвност, прибраност и зрело расуђивање. Овакве и сличне вести у стању су да унесу страховите пометње, које угрожавају равнотежу и нормалан ток јавног, привредног, па чак и приватног живота.

Због тога сваки трезвени грађанин треба да их прима са највећом резервом, да их најсигурнијим путем проверава и да разносачима таквих вести стане на пут, па макар то биле „врло озбиљне и добро обавештене личности“. У овом тренутку само прибраност и зрело расуђивање могу да сачувају наш народ од многих најтежих искушења и страдања.

Претседник владе генерал Недић, са министрима, на сахрани генерала Пешића који је погинуо приликом терористичког бомбардовања Београда

СРПСКИ НАРОД И ЊЕГОВ КРАЉ

(Наставак са прве стране)
могућност Краљевих речи, које могу бити само фалсификоване или изнуђене под најтежим терором. Српски народ је довољно политички зрео и свестан, он има у довољној мери интуиције, осећања, да види ствари у светлости истине. Зато не сумњамо ни час да ће он одбацили лажне и наметнуте речи које му Лондон упућује злоупотребљавајући дрско и безочно Краљезо име, подметајући ту злоупотребу онима који већ три године најверније и најпреданије служе своме Краљу и Отаџбини. Ми верујемо и знамо да ће српски народ са гађењем и гнушањем окренути леђа овим лондонским фалсификатима и лажима и да ће продужити да иде правим путем борбе до последњег човека и последњег даха са црвеним непријатељем. Нена зна господин Черчил да је свака лаж кратка и сваки фалсификат провидан за бистро оно српског сељана, који је високо национално свестан и који својим срцем осећа и разуму шта хоће и жели његов Краљ, за чији престо он и даје и даваће иржаве жртве, док не буде потпуно сатрвен његов не-

пријатељ а он враћен на престо својих славних предака. На последњу провокацију господина Черчила и његових сервиса српски народ одговара дубоким презирањем због његових срамних метода, којима се служи да превари српски народ да би верно служио и изгубио главу за рачун империјалних интереса Енглеске место да чува себе и своје животне интересе.

Зато ми данас чувајући у себи недрнућу нашу љубав и наше поштовање према нашем Краљу не можемо га послушати, јер знамо за његову праву мисао и права осећања, која су иста као наша, да се морамо борити до краја са црвеним непријатељем за спас земље и монархије. Краљ већ три године није у земљи, није упућен у прилику, окружен је лошим саветодавцима и зато чак и по уставу он не може издавати наређења. Зато ми Срби разрешени смо обавезе да са поноравамо Краљевим наређењима, докле год он није у стању да врши своје краљевске функције наоко је то предвиђено уставом и обичајима. Српски народ оста-

је до последњег даха веран Богу, домаћину на небу и своме Краљу — домаћину у његовој националној заједници, манар шта му и на ма који начин му поручивао Лондон који жели његову пропаст. »С—Н«

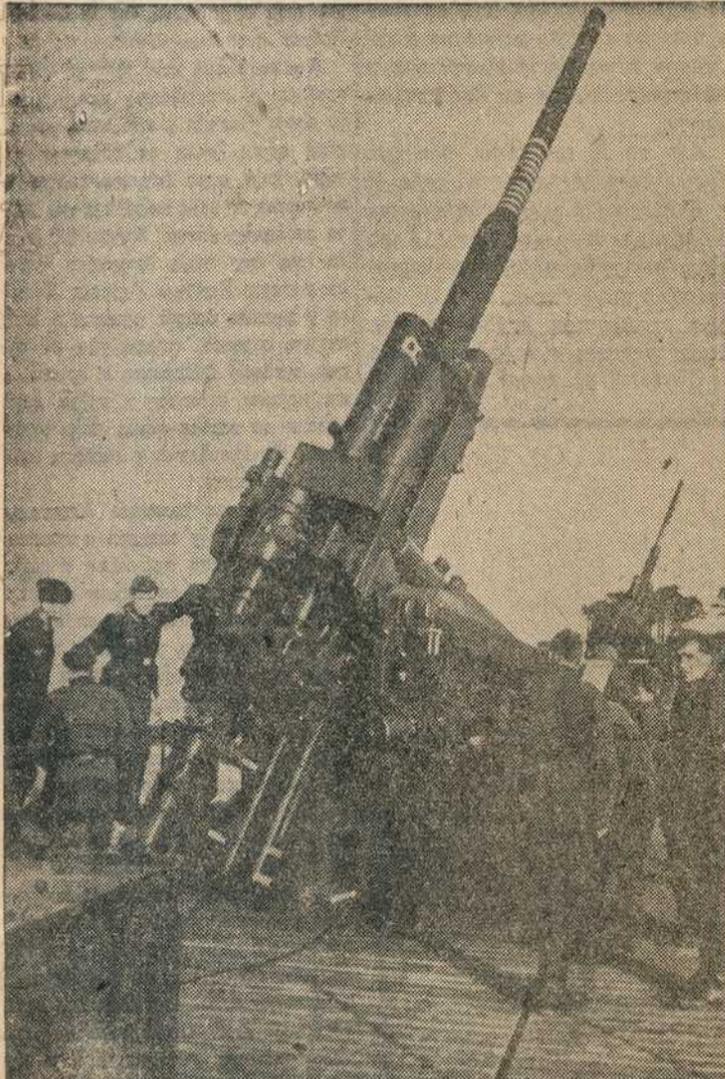
КАКО ТРЕБА КУВАТИ

Лети је брзо кување важно не само у циљу уштеде дрва и угља за зиму већ и да се домаћица не презнојава без потребе крај ватре. Ко се не либи да пере гар с лонца или шерпе може у ову сврху дизати рингле с плоче штедњака. Угодније је уместо тога суд с јелом поклопити.

Вода у лонцу који је поклопљен кључа за 35% краће време и са 48% мање горива него без поклопца. Ако се кува у довољно дубоком лонцу, поклопљено јело може се без страха оставити на ватри, нарочито док не прокључа.

За брзо кување шерпе су подесније од лонаца. Уколико је дно суда уже, а садржај у дебљем слоју, утолико је загревање спорије и искоришћење горива нерационалније. Ако је шерпа неподесна за извесна јела, треба их кувати у дадеко већем лонцу него обично.

Код њега је дно шире, а иста количина јела образује тањи слој, па ће брже прокључати. Гар споља и каменац наталожен изнутра отежавају преношење топлоте. Њих ваља увек очистити пре употребе суда за кување јела или грејање воде.

Немачка контраавионска артиљерија на делу

НАША ЕВРОПСКА И БАЛКАНСКА МИСИЈА

(Наставак са прве стране)
све више постају послушно оружје у рукама црвених господара из Кремља.
Уз то се и односи између савезника све више заплићу. Либерални „Манчестер Гвардијан“ пише да треба очекивати од совјетских дипломата да буду на оној висини на којој су совјетски генерали и да се покажу умерени у својим захтевима. Други енглески и савезнички листови веле, да ће се на случају Бугарске показати да ли су савезници јединствени и сложни између себе или не. Они бугарски случај називају пробом савезничког јединства. Све то пак указује да и тамо има непречишћених појмова, довољно недефинисаних ставова и неразјашњених проблема.
За нас је главно да знамо шта се око нас дешава и због чега се дешава баш тако, а не друкчије. И још да знамо да нас стварност

све непосредније упућује на извршење једне крупне европске и балканске мисије, која се састоји у томе по неопходности постајемо стожер окупљања свих свесних националних снага на Балкану и оних које ће се осветити под утицајем тешке стварности која наступа у земљама око нас.

Српски национализам који је очврсно и ојачао добија данас свој пуни замах и вредност. Он је један фактор са којим се рачуна и од кога ће ускоро да зависи одређивање облика и физиономије балканских земаља.

Зато нас збивања око нас не смеју да плаше, него треба да нас јачају, још више чине будним и присебним и дораслим мисији коју треба да извршимо. Да нас је настало такво време да победу односе они који су духовно и морално најјачи и најупорнији.

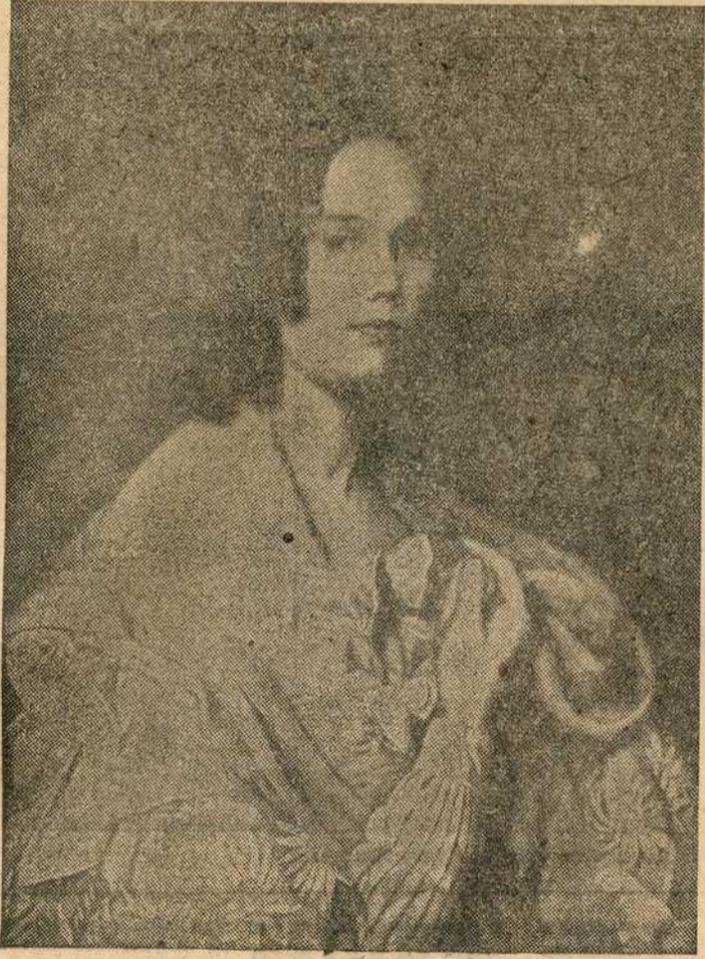
МИ ТО МОРАМО БИТИ.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.
ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

Уредништво и Администрација Престолонаследников трг бр. 43у партер (Теразије).
ШТАМПАРИЈА „ЛУЧА“, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772
Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко «Преса» в. д. Влајковићева 8.

Прва српска сликарка КАТАРИНА ИВАНОВИЋ

волуције и добија нове жеље и нове снаге да пробуди своје знање и прошири свој рад изван граница ликовне уметности.

Са своје стране њен нови учитељ сматра да је уз народну поезију, Његоша, Вука и друге тековине Српства за «најдрагоценији цвет садање културе српске». Надахнут високим врлинама ове младе Српкиње, Сима јој је исте године 1837 посветио своје «Тројесестарство», славећи је у стиховима:

«Срб- дјевојка кист владати вешта, Јел' то било још икада игдје? --»

После завршених студија у Бечу Катарина одлази у Париз, где се она усавршава и доживљује нове успехе на изложбама. У Србији пак, која већ има леп низ тренутак се не заборавља на велику вредност Катарине Ивановић.

Пријатељи и поштоваоци шаљу јој честе позиве за повратак у отаџбину.

Катарина Ивановић одазива се тим позивима и 1846 године долази у Србију. Дочекана је као најзнаменитија Српкиња свога доба, а услед смрти својих родитеља, примљена је као права кћи у дом Симе Милутиновића Сарајлије. Међу првим значајним стварима које је отпочела да ради по повратку у Србију, јесте и велики портрет Симе Милутиновића, који се сматра као најуспелији. Затим дотаци незаборавна и много умножавана слика, која представља слепог гуслара, који пева, док га окружују млади Срби и Српкиње, слушајући слепог Омира. Сви родољубиви Срби искрено су се радовали брзом напретку ове младе жене и стварали јој све нове могућности за даљи користан рад. Колико је Катарина била пра-

вилно цењена од својих савременика, види се и по томе што је као једина и прва Српкиња, иако још врло млада, била изабрана за члана Српског ученог друштва у Београду, које се доцније претворило у Српску академију наука.

Међу најбоља њена сликарски дела рађена у Србији убрајају се Освајање Београда 1806, Заклетва Краља Матије, Дочек угарске краљице, портрет Стевана Книћанина, Симе Сарајлије и других вођа из првог устанка.

Сва предана уметности и културном подизању Српства, она је само зато живела и радила. Пошто се није удавала, појлонила, поклонила је године 1879 целу збирку својих слика и других реткости Народном музеју, који је највише њеном заслугом и био основан. Умрла је призната и поштована и позната у Европи 1882 године у Београду.

П. Р.

Умирање Змај-Јована Јовановића

У светским историјама књижевности, а поготово студијама портрета појединих књижевника, обраћа се велика пажња последњим моментима оних лица која се обрађују, јер се жели кроз њих видети права психа и карактер њихов. У тим моментима, када се свест постепено гаси, када животни дах излази и нестаје, остаје оно што је најинтимније у човеку, а то је морал. Кроз њега се види права слика те личности и она даје дефинитиван опис, као неки рефлекс, целом животу и стварању дотичног уметника.

Познато је, да је Змај проводио своје последње дане у Каменици. То место је ради његовог дома и постало познато, па је и тај крај Фрушке горе почео да привлачи наше уметнике. Тако, тамо су одлазили често на летовање Сима Матавуљ, Гига Гершић, Миле Павловић, Лаза Костић и др. а то све у жељи да буду што ближе Змају. Стога, када је дошао познати дан 3 јуна 1904 године, када је Змај издахнуо, око његовог одра су били окупљени скоро сви његови ближи пријатељи, мада се тај догађај није очекивао.

У малој приземној кући, са изгледом на Дунав, умирао је тог дана велики песник. Крај његове

постеле бдила је као нежна сестра књижевница Милена Милединовић. Дан је био сунчан и ведар, а са Фрушке горе је дувао хладан ветар. У згради преко пута окупили су се били сви његови пријатељи, који су тада боравили у Каменици: Жарко Милединовић, Јован Радивојевић-Вашић, Лаза Костић, Михаило Полит-Десанчић, Јаша Томић, Љуба Стојановић, Сима Матавуљ, Борђе Красојевић, Славко Милетић и Миле Павловић. Овај последњи је, као и Милан Савић, Милан Шевић и Васа Стајић, описао донекле ове последње Змајеве часове. Могло је бити петнаест минута до два после подне, када је у њихову собу ушла Милена Милединовићка:

„Брзо, брзо, чика-Јови је мало час позлило!“

Сви су одмах прешли у зграду са лица, где је Змај лежао заваљен на леђима, затворених очију. Био је сугестиван и велики у борби за живот. Остављао је утисак борца, који је још свестан задатка, али није у стању да га испуни, па држи спуштен мач и чека стојички да га смрт покоси.

Неколицина њих је пришла одмах постели и ослушнула дисање. Један од присутних (др Милетић) мерио је пулс. Када је измерио, пустио је руку и прошаптао:

„Деведесет и шест...“

Миле Павловић се окренуо и запитао тихо:

„Хоћели преживети данашњу ноћ...“

„Не зна се, све је у Божијој руци!“

Овакво стање неме борбе трајало је један сат. Тада је одједаред наишла грозница и лекар је, посматрајући болесника, који је смалкасао у зноју, приметио:

„Не допада ми се...“

На чело прослављеног песника ставили су облог са ледом, али је било касно. Тачно у четри часа и тридесет минута, наступила је криза. Змај је отворио очи и желео нешто да каже:

„Знаш...“, али убрзо ућуга.

Милена Милединовић му брзо приђе и упита:

„Имате ли нешто да нам саопштите? Хтели сте да нам кажете?“

„Не могу, врло ми је рђаво...“ Затим је почео да помиње неке своје покојнике, као да се поздравља са њима. У један мах отворио је очи, и скоро природним гласом, адрва човека, изненада нас је упитао:

„Јесте ли припалили кандило?“

После овог напора склопио је очи и изгледало је као да спава. Тек по дисању и узгредним покретима видело се да још живи

и да је свестан. Вероватно заврани овим, пријатељи су га напустили, па опет прешли у другу зграду. Тамо је Јаша Томић, свестан да су Змајеви часови одбројани, прочитао свима присутнима, песникову последњу опоруку. Миле Павловић прича у листу „Политика“ из тога времена:

„Застао је код оног места где је стајало:

— Све моје књиге из дечије књижевности да чува дечије друштво „Змај“ као и „Невенуо“ редакциону библиотеку. — Као и код оног места: „Нипошто зидану гробницу, него дрвен сандук и овакав крст...“ Познато је да је Змај био и одличан цртач, па је на крају свог тестаментна нацртао тај крст у виду троугла на усправној дасци, а на доњој страни троугла, која је секла под углом од деведесет степени усправну даску, написао је обичним словима „ЧИКА ЗМАЈ ЈОВА“.)“

Наскоро после овог, када су се пријатељи у малим групама разишли по песниковој башти, разгледајући цвеће које је он толико волео и његова својом руком, изашао је лекар из Змајеве собе и саопштио:

„Умро је чика-Јова, наш највећи песник!...“

Било је нешто после пола пет. Кроз ваздух се заорио женски врисак окупљених жена, неке су час попадале и на колена, а мучкарци су са сузама у очима пошли ка одру да се помоле за душу великог покојника.

В. М. А.

ЗМАЈ У ЦРНОЈ ГОРИ

Године 1888 Змај је направио посету Црној гори. Из Котора на Цетиње дошао је кнежевским колима, заједно са кнежевским изасланицима. Увече свечана вечера у двору. Присутни сви претставници књижевности и науке Црне горе. Свирка, песма, разговор о књижевности, наравно највише о песничтву. Са Змајем је најдуже разговарао сам кнез Никола, песник Балканске царице.

Суτραдан су грађани Цетиња у Зетском дому приредили славном песнику банкет, или, како се онда просто звало, вечеру. Било је око сто одабраних званница. Програм је био опет испуњен народним играма, хорским песмама, певањем уз гусле итд.

Затим је угледни гост пошао на обилазак Црне горе: Подгорица, Никшић, Бар, Улцињ итд. Свауда је наравно, свечано дочекиван. У Подгорици је дочек нарочито свечан био. Велики песник био је сав засут цвећем...

ХЕГЕЛ, ШОПЕНХАУЕР, ХАРТМАН

Др. Бранислав Петронијевић: Хегел — Шопенхауер — Хартман. Изд. Југослов. Београд 1944. Стр. 232.

Поред осталих једна од заслуга је др Бранислава Петронијевића, да је, неискрпним студијама, код Срба популарисао савремене немачке филозофе.

„У овој књизи, како писац каже, спојене су уједно студије о Хегелу, Шопенхауеру и Хартману. Тај спој претставља природну целину, пошто је Шопенхауерова доктрина о вољи као ствари по себи антитеза Хегеловој тези о идеји као логичкој мрежи целокупне стварности, док учење Хартманово о једној светској супстанцији са вољом и идејом као атрибутима претставља синтезу Хегела и Шопенхауера.“

Др Петронијевић ради већ 50 година на такзваној чистој филозофији и

много своје радове публиковао је и на нашем и на страним језицима. Ретко је проблема да у њему није дао своје тумачење, има своје оригиналне теорије и доктрине, Теорију знања, Логику, Психологију, Историју филозофије, тако да спада у ред ретких филозофа — систематичара, необично плодних, оригиналних, па према томе увек изложених како похвалама тако и критикама.

Ова најновија књига др Петронијевића, уствари је треће, поправљено и проширено издање са следеним садржајем: Предговор трећем издању, Хегел, I Хегелов живот и списи, II Хегелова филозофија, А. Увод у систем и дијалектичка метода, В. Феноменологија/духа, С. Логика, Д. Филозофија природе, Е. Филозофија духа уопште, Ф. Филозофија субјективног духа, Г. Филозофија

објективног духа, Н. Филозофија историје, Ј. Филозофија апсолутног духа, III Критички поглед на Хегелову филозофију, Артур Шопенхауер I Живот и дела Шопенхауерова, II филозофија Шопенхауерова, III Критика Шопенхауерове филозофије, Едуард Хартман I Хартманов живот и списи, II Хартманова филозофија, III Критичке примедбе на Хартманову филозофију.

Иако проблеми изложени у овој књизи спадају у најсложеније, књига је ипак писана приступачним језиком, те може као филозофска лектира послужити и онима који немају стручно филозофско образовање, али имају воље да с пажњом прате развој филозофске мисли, за коју др Петронијевић и у дубокој старости, и у овим данима, не престаје да ради, пише, објављује.

КРАЉЕВ РОЂЕНДАН

Ово је четврти рођендан нашег Краља, који Он дочекује у туђини.

У вихорима орканске смене епоха, у огњу и крви цинковских револуција, у данима неизрецивих патњи и страдања, Краљ и народ су раздвојени. Заробљени су и Он и његов народ. Спутани у замасима и одлукама. Упућени само на себе, на своју судбину, свој удес и на свој страдални и патнички пут.

По четврти пут о рођендану свога Краља, који је љубав и нада народа, ова се земља скрушено и пригушено стапа у дугу, топлу и потресну молитву Богу, да му сачува и поврати — Краља.

да милошћу својом отклони од њега оштрице опасности;

да му да снагу отпора против притиска сила зла, које наваљују на Њега и на свето, светло и богато наслеђе његових Краљевских предака;

да се одхрва притиску оних, који народ и земљу његову мрзе, сатиру, заливају крвљу и богате гробовима;

да да замах и снагу мишици Његовој, да скрши и растера хорде обесних, крволочних и дивљих србоистребицеља, који пустоше патничку српску земљу.

По четврти пут ових страдалних година рата очи и срца овога народа упућена су небу. Јер патње су велике, страдања тешка, небо над нама суморно и пуно буре. Зраци зоре, који се пробијају кроз суморну збиљу наших дана, једино су што нас теши и ослокојава. Иза зоре доћи ће радост сунца, а са њом и Он, наш Краљ, љубав и нада ове мученичке, раскомадане, крвљу пренатољене страдалне српске земље.

Не могу ни душа српске земље, ни душа српског човека без Краља.

Краљ је симбол и застава ове земље;

Краљ је брижник и домаћин наше часне српске заједнице;

Краљ је видљиво оличење велике идеје српског државотворства;

Краљ је прочелник српског националног отпора;

Краљ је со и снага ове земље, оличење њених врлина и снаге;

Краљ је светиња ове земље, која је у свестима и срцима свих правих српских људи увек високо уздигнута...

Краљ је идеја која потстиче на борбу, надахњује снагом, буди и повезује оне прикривене, спутаване и пригушиване стихиске моћи и силе ове земље, које стварају епоху и ломе царства. За Њега је нераскидљиво везано срца народа.

И о овоме тужном рођендану нашег Краља, који је далеко од нас ми му желимо срећу и мир, радост и напредак и што бржи повратак својој земљи коју чезне за њим.

Српски добровољци у борби против комуниста

ЧУВАЈТЕ СЕ ТЕЗЕ ПСИХОЗЕ ГОМИЛЕ

У науци је познато да кад једну масу људи захвати какав страх или одушевљење, да маса прелази у стање гомиле у којој су људи скоро духовно болесници који при мају сваку сензационалну вест и подлежу сваком утицају. Исти људи и жене, који су до јуче ишли мирно својим послом и разложно и критички примали разне вести без узбуђивања, наједанпут су постали унезверени, само чекају вести које ће појачати или умањити њихов страх, и сами постају творци најневероватнијих претпоставки које се претварају у сигурна обавештења, добивена на овоме или ономе „сигурном“ месту, што све још више поја-

чава болесну психозу гомиле.

Они, који за ову појаву не знају, уплаше се и помисле да све те вести и да сав тај страх одговара некој стварној опасности, па подлежу и сами томе утицају. Они пак, који ову појаву психозе гомиле знају, могу већ хладнокрвније да мисле и да се бране од овог духовног терора.

Није само страх основ за психозу гомиле. Ма каква мисао, кад је сви људи у једној околини приме, добија снагу дејствовања на духове такву да је врло тешко одупрети јој се. Најобичнија лаж постаје стварност којој подлеже често пута и сам творац лажи.

У социологији наводи се један згодан пример за дејство ове психозе.

Један морнар, Француз из Марсеља, који је после дужег путовања дошао у Марсељ, пошао је са брода кући негде у предграђе вароши. Путем сеги се морнар да се са својим земљацима нашао, па на питање, шта има ново, понови у неколико крчми да је једна огромна риба заглавила пристаниште у Марсељу тако да ниједна лађа не може напоље да исплови. Морнар је свраћао успут у крчме а вест је ишла испред њега тако да кад се приближио кући већ је сусретао људе и жене који су ишли на пристаниште да виде рибу. Кад је дошао кући, наш морнар затекне на вратима мајку и сестру са шеширима на глави спремне да и оне иду на пристаниште. Морнар их пусти да оду, задовољан што му је шала упалила, али кад остане сам у соби па кад кроз прозор виде како народ иде у маси на пристаниште он помисли: „Ама, ја се нашао, али чим оволики народ иде ту мора нешто да буде“, па оде и он.

Дакле, морнар није могао да одоли психози гомиле која га је захватила тако да је поверовао чак и у своју сопствену лаж.

Ми данас живимо баш у времену овакве психозе, која се још може и да појача. Храбри и сталожени људи умањују а кукавице и паничари увећавају ову психозу. Против ње се међутим ваља борити јер она ништа добро собом не доноси. Баш напротив, у колико су времена озбиљнија, у толико је потребнија хладнокрвност и присебност.

Свако отступање од овога правила само увећава незгоде.

В. В.

НАЦИОНАЛНА РЕВОЛУЦИЈА

Борба коју данас широм целог Српства воде националисти против комунистичких банди, није ни празна ни узалудна. Муке, патње, крв и живот не дају се без циља. Само узвишена идеја и велики замах могли су бити руководиоци Србима — борцима у овим тешким данима и створити оволико одушевљење које граничи са драговољним жртвовањем. Такво одушевљење и жртвовање изазвано је домаћинским чувањем освештаних, вековних народних вредности и вером у лепшу, правичнију и чистију будућност.

Није никакво чудо што националисти — носиоци данашње борбе за бољи живот не наилазе свуда на добар пријем. Није свакоме рачун да дође боље, савршеније и правичније. Неки су се уживели у жабокречини и не трпе бистру реку да прочисти њихову бару; другима је било добро и јуче и данас па очекују сутрашњицу такву и не виде по-

требу промене на боље и за друге. Ако погледате ко се налази на бранику Српства, сигурно је да тамо нећете наћи ни велике богаташе, ни старе политикаше, а да не говоримо о аферашима и корупционарима. Рад свију њих довео је наш народ до ове националне трагедије. То се данас јасно зна. То знају и они, и ако нису поправили, него су првога дана нашег слома заузели неутралан став, користећи се свакодневним жртвама и крвљу оних других као што су се некада користили њиховим знојем.

И ако данашњи борци „зачошници мријет“ навикнути, нису криви за наш овакав зао удес, они су се нашли да једини стану на стражу и супротставе свакој навали против Српства. Скромни су то људи, без богатства и положеја, јер је то особина јунака. Ако погледате ону борбену националну војску Црне Горе и Старога Раса, видећете да су то сиромаси по свему осим здравог

националног гледања: јуначког срца и витешког поноса. То су мученици и страдалници; но богаташи духовни. Они су данас све своје изгубили чувајући свој рз и образ и залажући се за спас нације.

Ови људи су највећи демант оног другог табора — комунистичког са заглашеним паролама о тражењу права за малог човека. Сиротиња или како је они зову пролетаријат је одмах осетила њихове паклене планове. Јеврејски милијардери, носиоци комунизма нису могли бити и заштитници пролетаријата, нити га одушевити на свој пут. Отуда парадоксално је али стварно је, комунизам помаган данас од тих и бесних — од богаташких синова и буржујско-демократске велике господе.

Национални борци су носиоци револуције — националне револуције. Није довољно сузбити и

уништити јеврејско - комунистичку господу. него и све оно и што не ваља, а што се ухватило као чађ на наш национални организам, чије ми последице данас подносимо као највећу трагедију коју је један народ могао поднети.

Национални борци имају право и по Божјој и по људској правди да сутра буду носиоци и ковачи своје среће, односно среће целог свога народа. Каква ће бити њихова Отаџбина, какав ће у њој дух владати зависиће само од њих, од оних што по нашим планинама и горама својом крвљу и херојским напорима штите свету српску груду, да је не опогани српски злотвор. То право им неће моћи нико ускратити, а најмање не они што данас седе скрштених руку.